

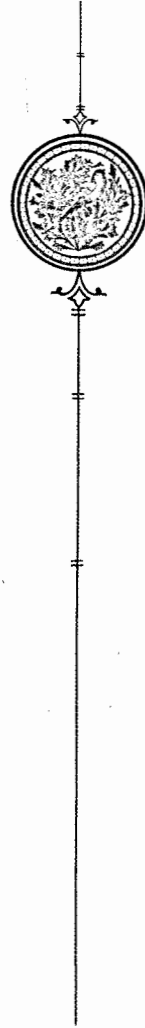
هشت بهشت

ترجمہ مجالس النفائس امیر علی شیر نوائی

محمد بن مبارک قزوینی

تصحیح و تحقیق

ہادی بیدکی

سرشناسه	امیرعلی شیر نوائی، علی شیر بن کیچکنه، ۸۴۴-۹۰۶ ق.
عنوان قراردادی	مجالس النفائس. فارسی
عنوان و نام پدیدآور	هشت بهشت؛ ترجمه مجالس النفائس امیرعلی شیر نوائی، تألیف محمد بن مبارک قزوینی، تصحیح و تحقیق دکتر هادی بیدکی.
مشخصات نشر	تهران انتشارات دکتر محمود افشار با همکاری سخن ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۷۲۸ ص.
فروست	مجموعه انتشارات ادبی و تاریخی موقوفات دکتر محمود افشار؛ ۳۰۲. گنجینه زبان و ادبیات فارسی دری؛ ۱۰۹.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۷۰۶-۲۵-۳
وضعیت فهرست نویسی	فبا
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	نمایه.
موضوع	شعر فارسی -- قرن ۹ ق. -- مجموعه ها
موضوع	Persian Poetry -- 15th Century -- Collections
موضوع	شاعران ایرانی -- قرن ۹ ق. -- سرگذشتنامه
موضوع	Persian Poets -- 15th Century -- Biography
شناسه افزوده	قزوینی، محمد بن مبارک، مترجم.
شناسه افزوده	بیدکی، هادی، ۱۳۶۶-، مصحح.
رده بندی کنگره	PIR۴۱۵۰
رده بندی دیویی	۸۱۴/۳۳۰۸
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۵۲۵۷۶

هشت بهشت
ترجمہ مجالس النفائس امیر علی شیر نوائی

محمد بن مبارک قزوینی

تصحیح و تحقیق

دکتر هادی بیدکی

مجموعه انتشارات
ادبی و تاریخی
موقوفات دکتر محمود افشار

[۱۰۹]

گنجینه زبان و ادبیات فارسی دری

هیئت گزینش کتاب و جایزه

دکتر سید مصطفی محقق داماد - دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی - دکتر ژاله آموزگار - دکتر جلال خالقی مطلق
دکتر حسن انوری - دکتر فتح الله مجتبایی - دکتر محمود امیدسالار - کاوه بیات
دکتر محمد افشین وفایی (مدیر انتشارات)

درگذشتگان

ایرج افشار - دکتر سید جعفر شهیدی - دکتر جواد شیخ الاسلامی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر یحیی مهدوی

هشت بهشت

ترجمه مجالس النفاثس امیر علی شیر نوائی

محمد بن مبارک قزوینی

دکتر هادی بیدکی

تصحیح و تحقیق

کاوه حسن بیگلر

گرافیسست، طراح و مجری جلد

زینب نورپور جویباری

حروفچین و صفحه‌آرا

صدق

لیتوگرافی

سامان

چاپ متن

حقیقت

صحافی

۲۲۰۰ نسخه

تیراژ

۱۴۰۱

چاپ اول

انتشارات دکتر محمود افشار

ناشر

خیابان ولی عصر، بالاتر از پارک وی، خیابان عارف‌نسب، کوی دبیرسیاقی (لادن)، شماره ۶

تلفن: ۲۲۷۱۷۱۱۴ دورنما: ۲۲۷۱۷۱۱۵

با همکاری انتشارات سخن

خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، خیابان وحید نظری، پلاک ۴۸

تلفن: ۵-۶۶۹۵۳۸۰۴ دورنما: ۶۶۴۰۵۰۶۲

تلفن تماس برای تحویل کتاب در تهران و شهرستان‌ها

۵-۶۶۹۵۳۸۰۴

شورای تولیت

متولیان مقامی

رئیس مجلس - رئیس دیوان عالی کشور - وزیر فرهنگ (وزیر آموزش و پرورش)
وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی - رئیس دانشگاه تهران (یا معاونان اول هریک از این پنج مقام) (طبق ماده ۲ وقفنامه)

متولیان منصوب و منسوب

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس شورا) - دکتر محمد رضا شفیعی کدکنی (جانشین: دکتر محمد اسلامی - دبیر)
سید محمود دعایی (نایب رئیس شورا) - دکتر احمد میر (بازرس) - ساسان دکتر افشار - آرش افشار (بازرس)

هیئت مدیره (منتخب شورای تولیت)

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس هیئت مدیره) - دکتر محمد اسلامی (نایب رئیس هیئت مدیره)
دکتر محمد افشین وفایی (مدیر عامل) - محمد رضا رضایزدی (خزانه دار)

درگذشتگان

دکتر مهدی آذر - حبیب الله آموزگار - دکتر جمشید آموزگار
ایرج افشار، سرپرست عالی و بازرس (منصوب واقف، از ۱۳۶۳-۱۳۸۹) - مهر بانو دکتر افشار - مهندس نادر افشار
بهروز افشار یزدی - دکتر سید جعفر شهیدی، رئیس هیئت مدیره (از ۱۳۶۳ تا ۱۳۸۳) - دکتر جواد شیخ الاسلامی - اللهیار صالح
دکتر منوچهر مرتضوی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر یحیی مهدوی - دکتر علی محمد میر - دکتر محمدعلی هدایتی

یادداشت واقف

اول

طبق ماده ۲۳ وقفنامه اول مورخ یازدهم دی ماه ۱۳۳۷ ه. ش. درآمد باید صرف ترجمه و تألیف و چاپ کتب و رسالات که با هدف این موقوفات موافق باشد و همچنین کمک به مجله آینده در صورت احتیاج و احتمالاً دادن جوایز به نویسندگان به شرح دستور این وقفنامه گردد.

دوم

هدف اساسی این بنیاد ملی طبق ماده ۲۵ وقفنامه تعمیم زبان فارسی و تحکیم وحدت ملی در ایران می باشد. بنابر این کتبی که با بودجه این موقوفات منتشر می شود باید مربوط به لغت و دستور و ادبیات فارسی و جغرافیای تاریخی و تاریخ ایران باشد. کتب کلاسیکی مدارس عمومی نباید با درآمد این موقوفات چاپ شود.

سوم

طبق ماده ۲۶ مقداری از کتب و رسالات چاپ شده با بودجه این موقوفات باید به طور هدیه و به نام این موقوفات به مؤسسات فرهنگی، کتابخانه ها و قرائتخانه های عمومی ایران و خارج و بعضی از دانشمندان ایران و مستشرقین خارجی فرستاده شود.

چهارم

چون نظر بازرگانی در انتشارات این موقوفات نیست و تا حدی تحمل زیان هم جایز است طبق ماده ۲۷ وقفنامه هیچ کتاب و رساله نباید کمتر از قیمت تمام شده و همچنین مبلغی زائد از بهای تمام شده با افزایش صدی ده تا بیست و پنج قیمت گذاری شود... این افزایش ۲۵ درصد به واسطه حداقل حق الزحمه فروشندگان و هزینه ای است که برای پست و غیره تحمیل می شود. از کتابفروشان تقاضا داریم که در این امر خیر ملی که ابداً جنبه تجارتي ندارد با ما یاری و تشریک مساعی بنمایند.

پنجم

بر اساس موافقت نامه دوم (مورخ ۱۳۵۲/۴/۱۲) که میان واقف و دانشگاه طهران به امضاء رسیده، قسمتهای مهمی از رقبات، مانند جایگاه سازمان لغت نامه دهخدا و محل مؤسسه باستان شناسی به طور رایگان به دانشگاه طهران واگذار شده و رقبات دیگری هم با درآمد آنها طبق ماده دوم برای اجرای مفاد وقفنامه که از جمله عبارت از دادن جوایز ادبی و نشر کتب تاریخی و لغوی راجع به ایران (به استثنای کتب درسی) می باشد در اختیار دانشگاه طهران قرار می گیرد که وصول نموده و به نام این موقوفات اعطا و نشر گردد.

ششم

چون طبق ماده ۳ موافقت نامه نامبرده مقرر شده است که از طرف ریاست دانشگاه یک نفر از متولیان این موقوفات که از طرف واقف به عضویت کمیته انتشارات بنیاد معین شده باشد برای سرپرستی اداره امور جوایز و نشر کتاب انتخاب شود ریاست دانشگاه آقای ایرج افشار را که از متولیان شورای تولیت است و از طرف واقف نیز به عضویت کمیته نامبرده معین شده به سمت سرپرست انتخاب و برقرار نمودند.

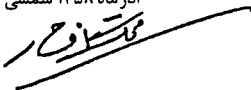
هفتم

چون نگارنده این سطور به واسطه کبر سن (۸۶ سال شمسی) از این پس نخواهم توانست به سرپرستی این کارها پردازم، از این پس تمام اختیارات خود را در انتخاب تألیف و ترجمه و خرید کتب و غیره به فرزند ارشد خود ایرج افشار واگذار کردم. در این چند سال اخیر هم که ده جلد از تألیفات خودم از طرف موقوفات به طبع رسیده با کوشش و سرپرستی وی بوده است. کسانی که مایل به همکاری در تألیف یا ترجمه و نشر کتاب هستند می توانند به او مراجعه کنند. تنها شرط کار موافق بودن تألیف و ترجمه با هدف های این بنیاد، یعنی ترقی ملت و کشور و تعمیم زبان فارسی و تکمیل وحدت ملی در ایران که وطن مشترک و زبان رسمی و ملی همه ایرانیان است می باشد.

هشتم

این یادداشت کلی برای چاپ در آغاز هریک از نشریات این بنیاد نوشته شده است.

دکتر محمود افشاریزدی
آذر ماه ۱۳۵۸ شمسی

تکمله سوم

کتبی که با بودجه این موقوفات طبع و توزیع می شود باید کاملاً منطبق با نیت واقف و هدف وقفنامه باشد. اگر همه تألیفات و مجموعه هایی که به قلم واقف منتشر شده و یا می شود صد درصد این مطابقت را ندارد به سبب این است که واقف قصد چاپ آنها را با مال خود داشت، ولی زمانی که دارایی خود را وقف عام مخصوصاً برای انتشارات کتب تاریخی و ادبی نمود چاپ کتب خود را هم که دارای همین جنبه هاست به عهده بنیاد واگذار کرد.

اما این مجوز آن نیست که تألیفات دیگر را هم از هر نوع که باشد و برسد چاپ نماید. کتب نظم و نثری از گذشتگان یا آیندگان با بودجه آن چاپ خواهد شد که هدف غایی واقف را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی ایران است در برداشته، کتبی که بویی از ناحیه گرایی و جدایی طلبی و حکایت از رواج زبان های خارجی به قصد تضعیف زبان دری و دیگر چیزهای تفرقه آمیز و روش ها و سیاست های فتنه انگیز داشته باشد نباید با بودجه این موقوفات طبع و توزیع شود.

نکته دیگر آنکه چون شاید برای چاپ کتب و فرهنگ نامه فارسی که دایره مانند یعنی انسیکلوپدی باشد و تاریخ کامل ایران که اوراق زیاد و هزینه بیشتر دارد، درآمد ماهیانه بنیاد کفاف خرج آنها را ندهد می توان با اندوخته بانکی این موقوفات چاپ نمود، به شرط آن که اجازه واقف در زمان حیات و موافقت شورای تولیت بعد از ممات یا هرکس و دستگاهی که قانوناً قائم مقام آنهاست باشد.

در تکمله دوم یادداشت واقف، منتشره در جلد سوم افغان نامه نگاشتم که کتب و رسالاتی که با بودجه این موقوفات چاپ می شود باید منزه باشد از تحریکات سیاسی، مخصوصاً آلوده نباشد به اغراض سیاسی خارجی در لفافه پژوهش تاریخی و ادبی ایران شناسی... و در پایان آن تکمله افزودم بیم داشتیم که مبدا چنین رسالاتی سال ها بعد از ما نخواسته و ندانسته، به وسیله این بنیاد چاپ شود. پس لازم بود که در این یادداشت تذکری داده شود... عمده مخاطب این یادآوری ها بنیاد موقوفات خود ماست نه مؤسسات انتشاراتی دیگر که هر یک روش خاص خود را دارد و ما دخالتی در کار آنها نداریم.

تا زمانی که نویسنده این سطور متولی هستم و فرزند دانشمند من، ایرج افشار که به رموز نویسندگی کاملاً آگاه می باشد سرپرست انتشارات این بنیاد است، موجبی برای نگرانی نخواهد بود و بعد از ما هم امید است که این روش ادامه یابد؛ ان شاء الله.

فهرست مطالب

۴۳	 مقدمه مصحح
۴۵	 (۱) زندگی نامه و آثار مکتوب حکیم قزوینی
۴۶	 (۱-۱) زندگی نامه
۵۳	 (۲-۱) آثار مکتوب
۵۳	 (۱-۲-۱) آثار دارای نسخه خطی
۵۹	 (۲-۲-۱) آثار فاقد نسخه خطی
۶۰	 (۳-۲-۱) آثار منسوب و مشکوک
۶۴	 (۲) امیر علی شیر نوایی و مجالس النفایس
۶۷	 (۳) هشت بهشت
۷۵	 (۱-۳) چاپ های هشت بهشت
۷۶	 (۲-۳) بررسی توصیفی - انتقادی نسخه های خطی تصحیح حاضر
۸۵	 (۳-۳) نسخه های دیگر
۸۷	 (۴) ضرورت این تصحیح
۹۰	 (۱-۴) ضبط های مشکوک و مغلو ط نسخه های هشت بهشت از سوی کاتبان
۹۱	 (۲-۴) ضبط های مشکوک و مغلو ط متن هشت بهشت از سوی قزوینی
۹۲	 (۵) شیوه تصحیح حاضر
۹۸	 (۶) علائم و اختصارات

۱۰۰	 (۷) تصویر صفحات آغاز و انجام نسخه‌ها
۱۱۱	 متن هشت بهشت
۱۱۳	 [دبیاچه]
۱۱۷	 بهشت اول
۱۱۷	 امیر قاسم انوار
۱۱۹	 میر مخدوم
۱۱۹	 حافظ سعد
۱۱۹	 خواجه ابوالوفا
۱۲۰	 مولانا حسین خوارزمی
۱۲۰	 شیخ آذری
۱۲۱	 مولانا کاتبی
۱۲۲	 مولانا شرف [اشرف]
۱۲۲	 خواجه عصمت
۱۲۳	 مولانا خیالی
۱۲۳	 مولانا بساطی
۱۲۳	 مولانا یحیی سبک
۱۲۴	 میر اسلام
۱۲۴	 سید علی هاشمی
۱۲۴	 قاضی محمد
۱۲۵	 مولانا محمد عالم
۱۲۵	 مولانا قدسی
۱۲۵	 مولانا روحی
۱۲۶	 مولانا صاحب
۱۲۶	 مولانا سیمی نیشابوری
۱۲۶	 مولانا آهی [آتشی]
۱۲۷	 مولانا طالعی
۱۲۷	 مولانا طوسی

۱۲۷	مولانا [بابا] سودایی
۱۲۸	مولانا زاهد [زاهدی]
۱۲۸	مولانا امیر [امیری]
۱۲۸	مولانا بدخشی
۱۲۹	مولانا طالب
۱۲۹	مولانا بایزید [برندق]
۱۲۹	مولانا جنونی
۱۲۹	مولانا عارفی
۱۳۰	مولانا سلیمان [سلیمانی]
۱۳۱	مولانا قدیمی
۱۳۱	مولانا شیخی [مسیحی]
۱۳۲	مولانا حاجی ابوالحسن
۱۳۲	مولانا قطبی
۱۳۳	مولانا نعیمی
۱۳۳	مولانا زین
۱۳۳	مولانا محمد
۱۳۴	امیر شاهی
۱۳۵	بهشت دوم
۱۳۵	مولانا شرف الدین علی
۱۳۷	خواجه اوحد مستوفی
۱۳۷	مولانا عبدالوهاب
۱۳۸	خواجه فضل الله سمرقندی
۱۳۸	مولانا علاء شاشی
۱۳۸	مولانا محمد تبارکانی [تبادکانی]
۱۳۹	شیخ صدرالدین روآسی
۱۳۹	میر صدرالدین [حیدر] مجذوب
۱۳۹	مولانا محمد عرب

۱۴۰	 میر مفلسی
۱۴۰	 مولانا عبدالقهار
۱۴۰	 مولانا عبدالغفار [عبدالرزاق]
۱۴۰	 میر یادگار
۱۴۱	 مولانا طوطی
۱۴۱	 مولانا ویسی
۱۴۲	 مولانا ساغری
۱۴۲	 مولانا فصیح
۱۴۲	 شیخ کمال تربتی
۱۴۳	 درویش منصور
۱۴۴	 مولانا علی [حافظ علی] جامی
۱۴۴	 مولانا محمد معمای
۱۴۵	 سید کمال کجکول [کجکولی]
۱۴۶	 خواجه مؤید مهنه
۱۴۶	 خواجه مؤید دیوانه
۱۴۷	 میر عماد مشهدی
۱۴۷	 شاه بدخشان
۱۴۷	 ابن لعلی
۱۴۸	 مولانا عبدالصمد بدخشی
۱۴۸	 مولانا یوسف شاه
۱۴۸	 خواجه ابواسحاق
۱۴۹	 سید کاظمی
۱۴۹	 مولانا محمد معمای
۱۵۰	 خواجه حسین [حسن] خضر شاه
۱۵۰	 مولانا نجومی [حاجی نجومی]
۱۵۰	 خواجه مسعود قمی
۱۵۱	 حافظ یاری
۱۵۱	 مولانا قبری [قنبری]

۱۵۲	مولانا خسروی.....
۱۵۲	مولانا زینی.....
۱۵۲	ولی قلندر.....
۱۵۲	مولانا والهی.....
۱۵۳	جریمی [حریمی] قلندر.....
۱۵۳	مولانا ترخانی.....
۱۵۳	مولانا عشقی.....
۱۵۳	مولانا عبدالوهاب.....
۱۵۴	خواجه برهان.....
۱۵۴	مولانا مشرقی.....
۱۵۴	مولانا هوایی.....
۱۵۵	مولانا قبولی.....
۱۵۵	مولانا محمد امین.....
۱۵۶	مولانا سعدی [سعیدی].....
۱۵۶	پیر [میر] ارغون.....
۱۵۶	مولانا صدر کاتب.....
۱۵۶	مولانا ایازی.....
۱۵۷	سید نقیبی.....
۱۵۷	مولانا انیسی.....
۱۵۷	مولانا محمد آبلی [آملی].....
۱۵۸	درویش نازک [نازکی].....
۱۵۸	مولانا کوثری.....
۱۵۸	سید مسلمی.....
۱۵۸	مولانا نظام.....
۱۵۹	مولانا یاری.....
۱۵۹	خواجه محمد [احمد] مجلد.....
۱۵۹	مولانا محمد.....
۱۵۹	سید عبدالحق.....

- ۱۶۰ مولانا قرشی
- ۱۶۰ مولانا جوہری
- ۱۶۰ مولانا خاوری
- ۱۶۱ مولانا حلوائی
- ۱۶۱ مولانا ریاضی
- ۱۶۲ مولانا یوسف
- ۱۶۲ مولانا خاکی
- ۱۶۳ مولانا لطفی
- ۱۶۴ مولانا نقیبی [یقینی]
- ۱۶۴ مولانا اتالی [آتایی]
- ۱۶۵ مولانا کمالی
- ۱۶۵ مولانا لطیفی
- ۱۶۵ مولانا سکالی [سکاکا]
- ۱۶۶ میرزا حاجی سفدی
- ۱۶۶ سعیدیگ [نورسعیدیگ]
- ۱۶۶ پهلوان حسین
- ۱۶۶ مولانا صانعی
- ۱۶۷ خواجہ مسیب
- ۱۶۷ مولانا میر سید [بلال]
- ۱۶۷ میر سعید
- ۱۶۸ محمدعلی
- ۱۶۸ میرزا علی [درویش بیگ]
- ۱۶۸ میرزاییگ
- ۱۶۹ سید حسن اردشیر
-
- ۱۷۱ بہشت سیوم
- ۱۷۱ مولانا نورالدین عبدالرحمان جامی
- ۱۷۲ میر شیخم سہیلی

۱۷۳	مولانا سیفی بخاری.....
۱۷۴	مولانا آصفی.....
۱۷۴	مولانا بنایی.....
۱۷۶	مولانا کامی.....
۱۷۷	مولانا عالم.....
۱۷۷	مولانا حسن شاه.....
۱۷۸	مولانا شامی.....
۱۷۸	مولانا عبدالله.....
۱۷۹	مولانا درویش مشهدی.....
۱۷۹	مولانا خرمی.....
۱۷۹	سید قراضه.....
۱۸۰	مولانا سید [سید قطب] لکه دینک.....
۱۸۰	مولانا مقیمی [مقبلی].....
۱۸۱	مولانا شوقی.....
۱۸۱	مولانا ضیاء تبریزی.....
۱۸۱	مولانا محوی.....
۱۸۱	مولانا نرگسی.....
۱۸۲	مولانا خلف.....
۱۸۲	مولانا سالمی.....
۱۸۲	مولانا جنتی.....
۱۸۳	مولانا انوری.....
۱۸۳	مولانا حمید [جمشید].....
۱۸۳	مولانا شهاب.....
۱۸۳	مولانا عبدالحق.....
۱۸۴	مولانا قابلی.....
۱۸۴	مولانا سرّی.....
۱۸۴	میر حاج.....
۱۸۵	مولانا مانی.....

۱۸۵	 مولانا سایللی
۱۸۵	 مولانا وداعی
۱۸۶	 مولانا بقایی
۱۸۶	 مولانا مشرفی
۱۸۶	 مولانا اصیلی
۱۸۶	 مولانا کوثری
۱۸۶	 مولانا هلالی
۱۸۷	 مولانا قبولی
۱۸۷	 مولانا جانی
۱۸۷	 مولانا آفتی
۱۸۷	 مولانا زلالی
۱۸۸	 میر هاشمی
۱۸۸	 مولانا صاحب
۱۹۱	 مولانا مایلی
۱۹۲	 مولانا قوسی
۱۹۲	 مولانا نوری
۱۹۲	 مولانا داعی
۱۹۳	 مولانا صبحی
۱۹۳	 مولانا مجنون
۱۹۳	 مولانا ملک
۱۹۳	 مولانا جلال الدین
۱۹۳	 خواجه موشی [موسی]
۱۹۴	 مولانا امینی
۱۹۴	 مولانا محمد طالب
۱۹۴	 مولانا زیرکی
۱۹۵	 مولانا وحدتی
۱۹۵	 مولانا نادری
۱۹۵	 مولانا بهشتی

۱۹۵	مولانا اهلی
۱۹۵	مولانا دوست [دوست محمد]
۱۹۶	حسن علی
۱۹۶	مولانا فتح الله
۱۹۶	مولانا نظیرالدین [اثیرالدین]
۱۹۶	مولانا زمانی
۱۹۶	مولانا سوسنی
۱۹۷	مولانا هلالی [هلاکی]
۱۹۷	مولانا غباری
۱۹۷	مولانا ریاضی
۱۹۷	مولانا ظاهر [طاهری]
۱۹۸	مولانا مجنون
۱۹۸	مولانا همدی
۱۹۸	مولانا نجمی
۱۹۸	سیدزاده منشی
۱۹۸	مولانا عاصی [عاصمی]
۱۹۹	مولانا فخرالدین
۱۹۹	مولانا مقصود
۱۹۹	مولانا صفایی [صفاتی]
۱۹۹	مولانا صافی
۱۹۹	مولانا فغانی
۲۰۰	مولانا بوعلی
۲۰۰	مولانا شیخی
۲۰۱	مولانا خضری
۲۰۱	مولانا باطنی
۲۰۱	مولانا فیضی [فضلی]
۲۰۱	مولانا شوخی
۲۰۱	مولانا ظاهری

۲۰۲	مولانا خلقی.....
۲۰۲	مولانا زیبایی.....
۲۰۲	مولانا سعید.....
۲۰۲	مولانا درویش علی.....
۲۰۲	مولانا قلاشی.....
۲۰۲	مولانا گدایی.....
۲۰۳	مولانا واحدی.....
۲۰۳	قاضی زاوه.....
۲۰۳	مولانا کوکبی.....
۲۰۳	مولانا محنتی.....
۲۰۳	مولانا شکری.....
۲۰۴	مولانا حقیری.....
۲۰۴	مولانا اسیری.....
۲۰۴	مولانا سعد.....
۲۰۴	خواجه کلان بزآز.....
۲۰۴	خواجه منصور.....
۲۰۴	سلطان محمود.....
۲۰۴	مولانا نظام.....
۲۰۵	مولانا دامی [دائمی].....
۲۰۵	بابا شوریده.....
۲۰۵	مولانا صوفی.....
۲۰۵	مولانا حمید.....
۲۰۵	مولانا بهشتی.....
۲۰۶	مولانا فغانی.....
۲۰۶	مولانا شراری.....
۲۰۶	مولانا فدایی.....
۲۰۶	مولانا محرمی.....
۲۰۶	مولانا عیانی.....

۲۰۷	مولانا والہی
۲۰۷	سید خنجر
۲۰۷	مولانا زاری
۲۰۷	مولانا ناظری
۲۰۷	مولانا ذاتی
۲۰۷	مولانا میرعلی
۲۰۸	پہلوان کاتب
۲۰۹	بہشت چہارم
۲۰۹	پہلوان محمد
۲۱۰	میر سربرہنہ
۲۱۱	مولانا برہان
۲۱۱	مولانا مسعود
۲۱۲	میر عطاء اللہ
۲۱۲	حافظ شربتی
۲۱۳	میر مرتاض
۲۱۴	مولانا حسین واعظ
۲۱۵	مولانا معین واعظ
۲۱۶	مولانا میر خواند
۲۱۷	مولانا حمید الدین
۲۱۷	میر کمال الدین حسین
۲۱۸	سید افتخار [میر اختیار الدین]
۲۱۸	مولانا محمد قندوزی
۲۱۸	میر حسین معامی
۲۱۹	سید جعفر
۲۱۹	سید غیاث الدین
۲۲۰	سید حسین [حسن] باوردی
۲۲۰	مولانا شیرعلی

۲۲۱	مولانا سلطان علی مشهدی
۲۲۱	مولانا سلطان علی قاینی
۲۲۲	پیر صوفی پیر صدساله [سیصد ساله]
۲۲۲	مولانا و صلی
۲۲۲	شیخزاده پورانی
۲۲۳	مولانا صفی
۲۲۳	مولانا حافظ جلال الدین
۲۲۳	مولانا نامی
۲۲۴	مولانا عبدالواسع
۲۲۴	خواجه سلطان محمد
۲۲۴	مولانا میرک حسین
۲۲۴	مولانا محمد نابنی
۲۲۵	مولانا نور
۲۲۵	مولانا غیاث الدین
۲۲۵	شیخزاده انصاری
۲۲۶	خواجه محمود
۲۲۶	خواجه ابوسعید
۲۲۶	مولانا حاجی
۲۲۶	مولانا عبدالرزاق
۲۲۷	مولانا حاجی
۲۲۷	مولانا جمال الدین
۲۲۷	استاد قل محمد
۲۲۸	مولانا شربتئی
۲۲۸	خواجه ابونصر مهنه
۲۲۸	خواجه حسن [حسین] کیرنگی
۲۲۸	خواجه ابوطاهر
۲۲۹	خواجه قطب الدین احمد
۲۲۹	مولانا محمد خراسانی

۲۲۹	 خواجه کمال‌الدین حسین
۲۳۰	 خواجه عبدالله
۲۳۰	 مولانا فصیح‌الدین
۲۳۱	 بهشت پنجم
۲۳۱	 امیر دولتشاه
۲۳۱	 امیر حسن [حسین علی] جلایر
۲۳۲	 میر حیدر
۲۳۲	 میر عبدالوهاب
۲۳۲	 میر سلطان حسین
۲۳۳	 میر محمد صالح
۲۳۳	 میر عشقی
۲۳۳	 میر علی دوست
۲۳۳	 یامغورچی بیگ
۲۳۴	 محمد علی جلایر
۲۳۴	 مولانا کوکی
۲۳۴	 ابراهیم خلیل
۲۳۴	 میر حبیب‌الله
۲۳۴	 محمدجعفر
۲۳۵	 شاه‌قلی ایغور
۲۳۵	 درویش عبدالله
۲۳۵	 عبدالقهار
۲۳۵	 ملک ساقی بیگ [ساقی]
۲۳۷	 بهشت ششم
۲۳۷	 احمد حاجی بیگ
۲۳۷	 خواجه خسرو [خورد]
۲۳۸	 قاضی ابوالبرکه

۲۳۸		خواجه فضل الله [خواند]
۲۳۹		امير محمود برلاس
۲۳۹		مولانا فانی
۲۳۹		مولانا مؤمن [مؤمنی]
۲۴۰		مولانا عارف فرکتی
۲۴۰		مولانا ناصرالدین
۲۴۰		مولانا بقایی
۲۴۰		مولانا صبری [خیری]
۲۴۱		مولانا سایللی
۲۴۱		مولانا شمسی
۲۴۱		مولانا صالح [صالحی]
۲۴۲		درویش دهکی
۲۴۵		قاضی عیسی
۲۴۷		شیخ نجم الدین
۲۴۸		خواجه افضل
۲۴۸		مولانا شهیدی
۲۴۹		گلخنی
۲۵۰		مولانا همایی
۲۵۱		مولانا خالد [خالدی]
۲۵۱		مولانا یاری
۲۵۱		مولانا میرکی
۲۵۲		مولانا فضل الله
۲۵۲		مولانا معین
۲۵۲		خواجه مظفر معمار
۲۵۳		مولانا بیانی
۲۵۳		مولانا وفایی
۲۵۳		مولانا انیسی کاتب
۲۵۴		مولانا خرّمی

۲۵۴	مولانا غرقی
۲۵۵	علی خان میرزا
۲۵۵	کوچک بیگ
۲۵۵	مولانا آگهی
۲۵۵	مولانا صفاتی
۲۵۶	مولانا طاهری
۲۵۶	میر همایون
۲۵۶	شاه عنایت الله
۲۵۶	شاه محمود جان
۲۵۷	مولانا مظهری
۲۵۷	مولانا رفیقی
۲۵۷	مولانا حقیری
۲۵۸	مولانا جزوی
۲۵۸	مولانا فدایی
۲۵۸	مولانا شمسی
۲۵۹	مولانا باطنی
۲۵۹	مولانا هلاکی
۲۵۹	مولانا شفیقی
۲۵۹	مولانا فانی
۲۶۰	مولانا فغانی
۲۶۰	مولانا قبولی
۲۶۰	مولانا حیرانی
۲۶۱	میر فنایی
۲۶۱	مولانا روحی
۲۶۱	مولانا طوطی
۲۶۱	مولانا خاتمی
۲۶۱	خواجه مقصود کازرونی
۲۶۲	مولانا جلال الدین محمد دوانی

۲۶۴	مولانا قانعی
۲۶۴	خواجه مسعود
۲۶۴	مولانا سلامی
۲۶۵	مولانا مدیحی
۲۶۵	مولانا نصیبی
۲۶۵	مولانا فتحی
۲۶۵	پیر دلال
۲۶۵	خواجه عماد
۲۶۵	مولانا بیاضی [بیضایی]
۲۶۶	سید عمادالدین
۲۶۷	بهشت هفتم
۲۶۷	سلطان تیمورخان
۲۶۸	شاهرخ میرزا
۲۶۹	میرزا الغ بیگ
۲۶۹	بایسنغر میرزا
۲۶۹	بابر میرزا
۲۷۰	میرزا عبداللطیف
۲۷۰	سید احمد میرزا
۲۷۰	میرزا کجک [کیچیک]
۲۷۰	سلطان بدیع الزمان
۲۷۱	سلطان حسین
۲۷۳	بهشت هشتم
۲۷۵	روضه اول
۲۷۵	شیخ ابوسعید فضل بن ابی الخیر
۲۷۶	شیخ سنایی غزنوی
۲۷۶	امام احمد غزالی

۲۷۷		شیخ اوحدالدین کرمانی
۲۷۷		شیخ مجدالدین بغدادکی
۲۷۷		شیخ نجمالدین کبری
۲۷۸		شیخ شهابالدین
۲۷۸		شیخ جمالالدین گیلانی
۲۷۸		شیخ نجمالدین دایه
۲۷۹		شیخ سیفالدین باخرزی
۲۷۹		شیخ جلالالدین بهاءالولد
۲۷۹		شیخ ضیاءالدین [صاینالدین] تبریزی
۲۷۹		شیخ امامالدین رافعی
۲۸۰		حکیم اثیرالدین ابهری
۲۸۱		امام فخرالدین رازی
۲۸۲		شیخ محییالدین
۲۸۲		خواجه نصیر
۲۸۳		حکیم انوری
۲۸۴		ازرقی
۲۸۵		اثیرالدین اومانی
۲۸۵		اثیرالدین فرغانی
۲۸۶		امامی هروی
۲۸۶		ابن خطیب گنجه‌ای
۲۸۷		اوحدی
۲۸۸		ابوالعلاء گنجه‌ای
۲۸۹		جمالالدین رستطق [رستق القطنی]
۲۸۹		جلالالدین عتیقی
۲۸۹		سید جمالالدین کاشی
۲۹۰		حسن غزنوی
۲۹۰		عمر خیام
۲۹۰		خاقانی

۲۹۲		فخر جرجانی
۲۹۳		خواجو کرمانی
۲۹۴		دقیقی
۲۹۴		مولانا عماره
۲۹۵		رفیع‌الدین بکرانی
۲۹۵		رودکی
۲۹۷		شیخ سعدی
۲۹۷		رضی‌الدین بابا
۲۹۸		سراجی
۲۹۸		سراج قمری
۲۹۸		حکیم سنایی
۲۹۹		سعد بها
۲۹۹		شرف‌الدین اصفاهانی
۲۹۹		ظهير الدين فاريايى
۳۰۱		عنصری
۳۰۲		عبدالواسع جبلی
۳۰۳		عمادالدین لر
۳۰۳		قاضی عثمان ماکی
۳۰۴		فردوسی
۳۰۶		فرخی
۳۰۶		معزی
۳۰۸		صابر
۳۰۸		کمال‌الدین اسماعیل اصفاهانی
۳۰۹		ناصر خسرو
۳۰۹		همام تبریزی
۳۱۰		رشیدالدین وطواط
۳۱۰		مه‌ستی
۳۱۰		عایشه مقریه

۳۱۱	بیجه منجمه
۳۱۲	مولانا ازرقی
۳۱۲	مولانا معینی [عمیق]
۳۱۳	سوزنی
۳۱۴	فخر جرجانی
۳۱۴	شیخ نظامی
۳۱۵	سلمان ساوجی
۳۱۵	محمد عصار
۳۱۶	حافظ شیرازی
۳۱۷	شیخ کمال خجندی
۳۱۸	خسرو دهلوی
۳۱۹	حسن دهلوی
۳۲۰	میر علی شیر
۳۲۳	روضه دوم
۳۲۳	سلطان سلیم شاه
۳۲۸	مولانا بهاء الدین علی ادایی
۳۳۰	شیخ عبدالله شبستری
۳۳۵	مولانا شمس الدین بردعی
۳۴۰	شیخ مرشد الدین عمری
۳۴۰	مولانا خزانی
۳۴۱	سلطان عبیدالله
۳۴۲	خواجه هاشم
۳۴۲	مولانا بقایی
۳۴۲	مولانا حیرتی
۳۴۳	خواجه ایوب
۳۴۴	خواجه محمد کتف
۳۴۴	مولانا سدید طبیب

۳۴۴	 مولانا حبیب
۳۴۵	 مولانا بصیری عجمی
۳۴۵	 مولانا حلوائی
۳۴۵	 مولانا سلامی
۳۴۶	 میر عبدالباقی
۳۴۶	 شیخ ابوالوجد
۳۴۶	 شیخزاده لاهجی
۳۴۷	 غیاثالدین صباغ
۳۴۷	 خواجه یحیی
۳۴۷	 مولانا رازی بغدادی
۳۴۷	 مولانا سدید طبیب گیلانی
۳۴۷	 سید شریف
۳۴۸	 مولانا رفیقی
۳۴۸	 مولانا شهاب
۳۴۹	 دیوانه بلخی
۳۴۹	 مولانا صدر دیوانه
۳۴۹	 مولانا نرگسی
۳۵۰	 شریفی شیرازی
۳۵۰	 اهلی شیرازی
۳۵۰	 مولانا یوسف مروی
۳۵۱	 مولانا مکتبی
۳۵۱	 مولانا صبوچی
۳۵۲	 مولانا آتشی
۳۵۲	 شیخ فتح الله
۳۵۳	 مولانا رشید کازرونی
۳۵۳	 مولانا مقیم کازرونی
۳۵۳	 مولانا طالبی
۳۵۳	 مولانا وصالی کاشی

۳۵۳	 مولانا نصیر لنگ
۳۵۴	 قاضی عبداللہ گیلانی لاهجانی
۳۵۴	 مولانا یاری
۳۵۴	 مولانا شاہ محمود
۳۵۵	 مولانا صوفی
۳۵۵	 مولانا فخر خلخالی
۳۵۶	 ہفت رنگی
۳۵۶	 میر عیانی
۳۵۷	 مولانا سروی
۳۵۷	 مولانا بہا
۳۵۷	 مولانا فتح اللہ کاتب
۳۵۸	 مولانا عماد کاتب
۳۵۸	 مولانا حبیب کاتب
۳۵۸	 مولانا لطیف
۳۵۹	 مولانا ہاشمی
۳۵۹	 مولانا مثالی
۳۵۹	 مولانا مجد الدین سلام اللہ کاشی
۳۵۹	 قاضی سلام اللہ
۳۵۹	 مولانا شمس الدین محمد لطیفی
۳۶۱	 قاضی شیخ اویس
۳۶۱	 قاضی شیخ کبیر
۳۶۲	 مولانا پرتوی
۳۶۲	 مولانا نصیبی گیلانی
۳۶۳	 مولانا محیی الدین
۳۶۴	 مولانا امیدی
۳۶۵	 مولانا محمد مذہب کرمانی
۳۶۵	 مولانا ارشد
۳۶۵	 مولانا قبولی

۳۶۶	فقیره
۳۶۶	معروف
۳۶۶	مولانا فخر
۳۶۷	پیر جمال شیرازی
۳۶۸	مولانا طایری
۳۶۹	مولانا رفقی
۳۶۹	مولانا عیشی
۳۷۰	مولانا عیانی
۳۷۰	مولانا سیفی
۳۷۰	مولانا غباری
۳۷۰	مولانا هوشی خراسانی
۳۷۱	مولانا یوسف مروی
۳۷۱	مولانا فرخی
۳۷۲	شیخ عبدالله شبستری
۳۷۳	مولانا امینی

متن نسخه K از هشت بهشت تحریری دیگر یا نسخه محرر

۳۷۹	[دیباجه]
۳۸۱	[بهشت اول]
۳۸۱	[شیخ آذری]
۳۸۱	مولانا کاتبی
۳۸۲	مولانا شرف [اشرف]
۳۸۳	خواجه عصمت
۳۸۳	مولانا خیالی
۳۸۳	مولانا بساطی

[بهشت چهارم]

۳۸۵	[مولانا حسین واعظ]
-----	--------------------

۳۸۵	مولانا معین واعظ
۳۸۶	مولانا میر خواند
۳۸۶	مولانا حمید الدین
۳۸۷	میر کمال الدین حسین
۳۸۷	سید افتخار [میر اختیار الدین]
۳۸۸	مولانا محمد
۳۸۸	میر حسین معما بی
۳۸۸	سید جعفر
۳۸۹	سید غیاث الدین
۳۸۹	سید حسین [حسن] باوردی
۳۹۰	مولانا شیر علی
۳۹۰	مولانا سلطان علی مشہدی
۳۹۰	مولانا سلطان علی قاینی
۳۹۱	صوفی پیر صدسالہ [سیصدسالہ]
۳۹۱	مولانا وصلی
۳۹۱	شیخ زادہ پورانی
۳۹۲	مولانا صفی
۳۹۲	مولانا حافظ جلال الدین محمود
۳۹۲	مولانا نامی
۳۹۲	مولانا عبدالواسع
۳۹۲	خواجہ سلطان محمد
۳۹۳	میرک حسین
۳۹۳	مولانا محمد نائینی
۳۹۳	مولانا نور
۳۹۳	مولانا غیاث الدین
۳۹۴	شیخ زادہ انصاری
۳۹۴	خواجہ محمود
۳۹۴	خواجہ ابوسعید

۳۹۵	مولانا حاجی
۳۹۵	مولانا عبدالرزاق
۳۹۵	مولانا حاجی
۳۹۵	مولانا جمال الدین
۳۹۵	استاد قل محمد
۳۹۶	مولانا شربتئی
۳۹۶	خواجه ابونصر مهنه
۳۹۶	خواجه حسن [حسین] کیرنگی
۳۹۶	خواجه ابوطاهر
۳۹۷	خواجه قطب الدین احمد
۳۹۷	مولانا محمد خراسانی
۳۹۷	خواجه کمال الدین حسین
۳۹۷	خواجه عبدالله
۳۹۸	مولانا فصیح الدین
۳۹۹	بهشت پنجم
۳۹۹	امیر دولتشاه بن امیر فیروزشاه
۳۹۹	امیر حسن [حسین] علی جلایر
۴۰۰	میر حیدر
۴۰۰	میر عبدالوهاب
۴۰۰	میر سلطان حسین
۴۰۱	میر محمد صالح
۴۰۱	میر عشقی
۴۰۱	میر علی دوست
۴۰۱	یامغورچی بیگ
۴۰۲	محمد علی جلایر
۴۰۲	مولانا کوکبی
۴۰۲	ابراهیم خلیل

۴۰۲		میر حبیب الله
۴۰۲		محمد جعفر
۴۰۳		شاه قلی ایغور
۴۰۵		[بهشت ششم]
۴۰۵		[قاضی عیسی]
۴۰۶		شیخ نجم الدین پروانه چی
۴۰۷		خواجه افضل
۴۰۸		مولانا شهیدی
۴۰۹		گلخنی
۴۱۰		مولانا همایی
۴۱۰		مولانا خالد [خالدی]
۴۱۰		مولانا یاری
۴۱۱		مولانا میرکی
۴۱۱		مولانا فضل الله
۴۱۱		مولانا معین
۴۱۱		خواجه مظفر معمار
۴۱۲		بیانی
۴۱۲		وفایی
۴۱۳		مولانا انیسی
۴۱۳		مولانا خرمی
۴۱۴		مولانا غرقی
۴۱۴		علی خان
۴۱۴		کوچک بیگ
۴۱۴		مولانا آگهی
۴۱۴		مولانا صفاتی
۴۱۵		مولانا طاهری
۴۱۵		میر همایون

۴۱۵	 شاه عنایت الله دیلمی
۴۱۶	 شاه محمود جان
۴۱۶	 مولانا مظهري
۴۱۷	 مولانا رفیعی
۴۱۷	 مولانا حقیری
۴۱۷	 مولانا جزوی
۴۱۷	 مولانا فدایی
۴۱۸	 مولانا شمسی
۴۱۸	 مولانا باطنی
۴۱۸	 مولانا هلاکی
۴۱۸	 شفیی
۴۱۸	 مولانا فانی
۴۱۹	 مولانا فغانی
۴۱۹	 مولانا قبولی
۴۲۰	 مولانا حیرانی
۴۲۰	 میر فنایی
۴۲۰	 مولانا روحی
۴۲۰	 مولانا طوطی
۴۲۱	 مولانا خاتمی
۴۲۱	 خواجه مقصود کازرونی
۴۲۱	 مولانا جلال محمد دوانی
۴۲۲	 مولانا قانعی
۴۲۲	 خواجه مسعود
۴۲۳	 مولانا سلامی
۴۲۳	 مولانا مدیحی
۴۲۳	 نصیی
۴۲۳	 مولانا فتحی
۴۲۳	 پیر دلال

۴۲۴	خواجه عماد
۴۲۴	مولانا بیاضی [بیضایی]
۴۲۴	سید عماد
۴۲۵	[بهشت هفتم]
۴۲۵	تیمورخان
۴۲۶	شاهرخ میرزا
۴۲۶	میرزا الغ بیگ
۴۲۷	بایسنغر میرزا
۴۲۷	بابر میرزا
۴۲۷	عبد اللطیف میرزا
۴۲۸	سید احمد میرزا
۴۲۸	میرزا کچک [کیچیک]
۴۲۸	سلطان بدیع الزمان
۴۲۸	سلطان حسین
۴۳۱	[بهشت هشتم]
۴۳۳	روضه اول
۴۳۳	شیخ ابوسعید فضل بن ابی الخیر مهنه
۴۳۴	سنایی غزنوی
۴۳۴	امام احمد غزالی
۴۳۴	شیخ اوحد الدین کرمانی
۴۳۵	شیخ مجد الدین بغدادکی
۴۳۵	شیخ نجم الدین کبری
۴۳۶	شیخ شهاب الدین سهروردی
۴۳۶	شیخ جمال الدین گیل
۴۳۶	شیخ نجم الدین دایه
۴۳۶	شیخ سیف الدین باخرزی

۴۳۶		شیخ جلال الدین بهاء الولد
۴۳۷		شیخ ضیاء الدین [صاین الدین]
۴۳۷		شیخ امام الدین رافعی
۴۳۷		حکیم اثیرالدین ابهری
۴۳۸		امام فخرالدین محمد رازی
۴۳۹		شیخ محیی الدین
۴۳۹		خواجه نصیر طوسی
۴۳۹		حکیم انوری
۴۴۱		ازرقی
۴۴۱		اثیرالدین اومانی
۴۴۲		اثیرالدین فرغانه‌ای
۴۴۲		امامی هروی
۴۴۳		ابن خطیب گنجه‌ای
۴۴۳		اوحدی
۴۴۳		ابوالعلاء گنجه‌ای
۴۴۴		جمال الدین رستطق [رستق القطنی]
۴۴۴		جلال الدین عتیقی
۴۴۵		سید جمال الدین کاشی
۴۴۵		حسن غزنوی
۴۴۵		خیام
۴۴۶		خاقانی
۴۴۷		فخر جرجانی
۴۴۸		خواجو کرمانی
۴۴۸		دقیقی
۴۴۹		عمارہ
۴۴۹		رفیع الدین بکرانی
۴۵۰		رودکی
۴۵۱		شیخ سعدی

۴۵۱		رضی‌الدین بابا
۴۵۱		سراجی
۴۵۲		سراج قمری
۴۵۲		حکیم سنایی
۴۵۲		سعد بها
۴۵۲		شرف‌الدین اصفهانی
۴۵۳		ظهیرالدین فاریابی
۴۵۴		عنصری
۴۵۵		عبدالواسع جبلّی
۴۵۶		عمادالدین لر
۴۵۶		قاضی عثمان ماکّی
۴۵۷		فردوسی
۴۵۸		فرّخی
۴۵۹		معزّی
۴۶۰		صابر
۴۶۰		کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی
۴۶۱		ناصر خسرو
۴۶۱		همام تبریزی
۴۶۲		رشیدالدین وطواط
۴۶۲		مهستی
۴۶۲		عایشه مقریه
۴۶۳		ازرقی مروی
۴۶۳		عیقی [عمیق]
۴۶۳		سوزنی
۴۶۴		فخر جرجانی
۴۶۵		شیخ نظامی
۴۶۵		سلمان ساوجی
۴۶۶		محمد عصار تبریزی

۴۶۷	 شیخ سعدی
۴۶۷	 حافظ شیرازی
۴۶۸	 شیخ کمال خجندی
۴۶۸	 خسرو دهلوی
۴۶۹	 حسن دهلوی
۴۷۰	 خواجه عماد فقیه
۴۷۰	 میر علی شیر
۴۷۳	 روضه دوم
۴۷۳	 سلطان سلیم خان
۴۷۷	 مولانا بهاء الدین علی شیرازی
۴۸۰	 مولانا نیازی
۴۸۱	 مولانا شمس الدین محمد بردعی
۴۸۲	 شیخ مرشد الدین محمد عمری
۴۸۲	 مولانا خزانی
۴۸۳	 سلطان عییدالله خان
۴۸۳	 خواجه هاشم
۴۸۴	 مولانا بقایی
۴۸۴	 حیرتی
۴۸۴	 مولانا فراقی
۴۸۵	 خواجه ایوب
۴۸۵	 خواجه محمد کتف
۴۸۵	 مولانا سدید طیب
۴۸۶	 مولانا حبیب
۴۸۶	 مولانا بصیری
۴۸۶	 مولانا حلوائی
۴۸۶	 مولانا سلامی خراسانی
۴۸۷	 میر عبدالباقی
۴۸۷	 شیخ ابوالوجد

۴۸۷		شیخزاده لاهیجی
۴۸۷		غیاثالدین صباغ
۴۸۸		خواجه یحیی
۴۸۸		رازی بغدادی
۴۸۸		مولانا سدید طیب گیلانی
۴۸۸		سید شریف
۴۸۹		مولانا رفیقی
۴۸۹		مولانا شهابالدین غوری
۴۸۹		دیوانه بلخی
۴۸۹		مولانا صدر دیوانه
۴۹۰		مولانا نرگسی
۴۹۰		شریفی شیرازی
۴۹۰		اهلی شیرازی
۴۹۱		[قاضی شیخ کبیر]
۴۹۱		مولانا پرتوی
۴۹۱		مولانا نصیبی گیلانی
۴۹۲		مولانا محیی لاری
۴۹۲		مولانا امیدی
۴۹۳		مولانا محمد مذهب کرمانی
۴۹۳		مولانا ارشد
۴۹۴		ملک آهی
۴۹۴		فقیره
۴۹۴		معروف
۴۹۴		حیرانی
۴۹۵		پیر جمال
۴۹۵		طایری
۴۹۶		میرزا اصغر
۴۹۶		مولانا عیشی

۴۹۶	مولانا عیانی
۴۹۶	میر سیفی یادگار بیگ
۴۹۷	اسیری خراسانی
۴۹۷	سید رفیع الدین

۵۰۱	تعلیقات
۵۰۳	تعلیقات عام
۵۴۹	تعلیقات تاریخی
۵۶۳	تعلیقات جغرافیایی

۵۷۵	واژه‌نامه
-----	-----------

۵۸۵	مآخذ شناسی شاعران
-----	-------------------

۶۳۷	فهرست‌ها
۶۳۹	فهرست اسامی اشخاص
۶۶۳	فهرست اسامی اماکن
۶۷۵	فهرست کتب و رسالات
۶۸۳	فهرست ابیات فارسی
۷۱۱	فهرست ابیات ترکی
۷۱۳	فهرست ابیات عربی
۷۱۵	فهرست آیات و احادیث

۷۱۷	منابع و مآخذ
-----	--------------

مقدمة مصحح

(۱) زندگی‌نامه و آثار مکتوب حکیم قزوینی

نخستین بار، علی‌اصغر حکمت در سال ۱۳۲۳ ش. دو ترجمه *مجالس النفایس*، یعنی *لطایف‌نامه* و *هشت بهشت* را در یک جلد به چاپ رساند و با این کار، هم مؤلف *مجالس النفایس* و هم دو مترجم و ترجمه آنها را به ایرانیان شناساند. او در مقدمه خود چهار صفحه را به معرفی قزوینی و ترجمه او اختصاص داد که برای زندگی‌نامه و آثارش، متن عربی *شقائق النعمانیة فی علماء الدولة العثمانیة* طاش‌کبری‌زاده (ف. ۹۶۸ ق.) و متن ترکی *قاموس الاعلام* ش. سامی (ف. ۱۹۰۴ م.) را با ترجمه فارسی آن نقل کرد و برای تاریخ فوت قزوینی، تاریخ مذکور در یکی از مدخل‌های *کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون* حاجی خلیفه (ف. ۱۰۶۷ ق.) را ثبت کرد.

مطالب طاش‌کبری‌زاده، حاجی خلیفه، سامی و مقدمه منقول حکمت از آنها که بیش از نیم صفحه نیست، تأثیر زیادی بر محققان و مورخان ادبی ایران گذاشته‌است، به‌طوری‌که تقریباً تمام تحقیقات بعدی بلاواسطه یا باواسطه منقول و مقتبس از مقدمه حکمت و منابع سه‌گانه اوست که با تحریف و خطا نیز توأمان شده‌است؛ *ریحانة الادب*، *تاریخ نظم و نثر در ایران و در زبان فارسی*، *تاریخ تذکرة‌های فارسی*، *تاریخ ادبیات در ایران و دانشنامه ادب فارسی* از جمله منابع مهمی هستند که بخش اعظمی از اطلاعات آنها برگرفته از منابع سه‌گانه حکمت و مقدمه اوست، اما اطلاعات همه آنها، هم درباره زندگی‌نامه قزوینی بسیار کوتاه و ناقص است و هم در معرفی آثار او فاقد مباحث کتابشناسی و نسخه‌شناسی است.

علاوه بر محققان فارس، نویسندگان ترک و عرب نیز هر کدام به نحوی، قزوینی

و آثارش را معرفی کرده‌اند که اطلاعات بعضی از آنها در تاریخ ادبیات فارسی تازگی دارد؛ عاشق چلبی و حسن چلبی معروف به قنالی‌زاده از تذکره‌نویسان ترک و معاصر با قزوینی بودند که در تذکره خود، *مشاعرالشعراء* (تألیف. ۹۷۶ ق.) و *تذکره‌الشعراء* (تألیف. ۹۹۴ ق.) زوایایی تازه از زندگی قزوینی را آشکار کرده‌اند. مطالب این دو تذکره‌نویس تأثیر زیادی بر تحقیقات بعدی در ممالک عثمانی و عربستان گذاشته‌است، اما محققان و مورخان ادبی ایران به دلیل عدم تسلط بر زبان ترکی، از مطالب این دو تذکره اصلاً استفاده نکرده و به ذکر اطلاعات مختصر و ناقصی که اشاره شد، اکتفا کرده‌اند.

منابع فارسی، ترکی و عربی در حوزه کتابشناسی و فهرس نسخه‌های خطی نیز اطلاعات تازه و مفیدی درباره قزوینی، خصوصاً آثار او ذکر کرده‌اند، اما اطلاعات کتابشناسی و نسخه‌شناسی بعضی از آنها درست نیست، بلکه گاهی اوقات گمراه‌کننده هم هست که در همین مقدمه ذیل عنوان «آثار مکتوب» به بررسی تک‌تک آنها پرداخته‌ام.

۱-۱) زندگی‌نامه

محمد فرزند مبارک و مدعو/ ملقب به حکیم قزوینی، یکی از نویسندگان و مترجمان دانشمند و مشهور در قرون ۱۰-۹ ق. است که آثاری را در بعضی از رشته‌های علوم معقول و منقول تألیف کرده و متونی را نیز از ترکی و عربی به فارسی برگردانده‌است. او حدوداً در نیمه دوم قرن نهم ق. در خانواده‌ای به دنیا آمد که خاندانش همگی به طبابت اشتغال داشتند و پیشه او نیز تا پایان عمر طبابت بود.

قزوینی پس از مدتی از زادگاه خود به شیراز رفت و در آنجا به شاگردی جلال‌الدین دوانی (ف. ۹۰۸ ق.) درآمد (طاش‌کبری‌زاده، ۱۹۷۵: ۲۰۰) و اینکه نفیسی اعتقاد دارد که او از همان ابتدا در شیراز ساکن بود، ظاهراً نادرست است. قزوینی در مقدمه *جواهرنامه* خود را در علم جواهرشناسی شاگرد صدرالدین محمد دشتکی شیرازی (ف. ۹۰۳ ق.) دانسته و اگر این سخنش از روی اظهار تواضع نباشد، احتمالاً او در شیراز قبل از اینکه

به شاگردی دوانی درآید، مدتی نیز شاگرد دشتکی شیرازی بوده است. او در هشت بهشت نیز ضمن شرح حال مولانا سلیمانی به یکی دیگر از استادان خود اشاره کرده که شاگرد مولانا حکیم بوده است.

به هر حال، قزوینی علوم متداول عصرش را در شیراز نزد دوانی فراگرفت و از همان وقت به تدریج در علم طبابت مهارت پیدا کرد تا اینکه از آنجا عازم مکه شد و مدتی در مکه و مدینه سکونت گزید (همان). دقیقاً معلوم نیست که قزوینی چه مدت در شیراز ساکن بود و در چه تاریخی به مکه رفت، اما بوسنینه معتقد است که او مدت زمان زیادی در شیراز سکونت داشت و هم‌زمان با تسلط صفویان بر ایران، عازم مکه شد.

مشهور است که وقتی قزوینی در مکه اقامت داشت، رساله‌ای در علم طبابت تألیف کرد و آن را برای سلطان بایزید دوم عثمانی (حک. ۹۱۸-۸۸۶ ق.) تحفه فرستاد. در آن هنگام، دربار این سلطان پناهگاه بسیاری از طیبیان بود و زمانی که رساله قزوینی در اختیار سلطان و درباریان قرار گرفت، به عنوان تذکره یا دایرةالمعارف طبابت به کار گرفته شد (عاشق چلبی، ۲۰۱۸: ۵۹۵؛ قتالی‌زاده، ۲۰۱۷: ۴۶۷)؛ بنابراین، همین که قزوینی رساله طیبیه را برای سلطان بایزید فرستاد و مورد توجه او و درباریان قرار گرفت، در همان اثنا که هنوز در مکه و مدینه سکونت داشت، مولی ابن مؤید او را به سلطان بایزید معرفی کرد و مقدمات آوردن قزوینی را از مکه به قسطنطنیه فراهم آورد (طاش‌کپری‌زاده، ۱۹۷۵: ۲۰۰)؛ این ابن مؤید در عهد سلطان بایزید، قاضی لشکر بود و هفت سال نیز نزد دوانی در شیراز به کسب علوم پرداخت (همان: ۱۷۶) و احتمالاً میان او و قزوینی در جلسات درس دوانی ارتباط نزدیکی برقرار شد که بعدها زمینه آمدن او را به دربار سلطان بایزید فراهم کرد.

به هر حال، سلطان بایزید با اشاره ابن مؤید قاصدی به نام علی‌بیگ را با یک نامه صمیمانه و جواهرات کافی نزد قانصوه غوریه (حک. ۹۲۲-۹۰۶ ق.)، پادشاه مصر که در آن زمان امارت ممالک اسلامی را بر عهده داشت، فرستاد و از او خواست تا قزوینی را برای درمان نفرس پایش به قسطنطنیه بفرستد و ظاهراً در اواخر حکومت سلطان

بایزید بود که قزوینی وارد آنجا شد (عاشق چلبی، ۲۰۱۸: ۵۹۵؛ قتالی‌زاده، ۲۰۱۷: ۴۶۷). تاریخ ورود قزوینی به قسطنطنیه دقیقاً معلوم نیست، اما نفیسی اعتقاد دارد که قزوینی پیش از سال ۹۱۸ ق. به آنجا رفت، درحالی‌که او حداقل تا سال ۹۰۹ ق. در مکه و مدینه سکونت داشت و بعد از آن به قسطنطنیه کوچید، چراکه کتاب *ربط السور و الآیات* را پیش از ورود به آنجا در مکه تألیف و به سلطان بایزید تقدیم کرد (صبری فانی، ۱۹۹۱: ۳).

وقتی که قزوینی وارد قسطنطنیه شد، در ازای روزانه ۱۲۰ درهم، طبابت دربار سلطان بایزید را بر عهده گرفت (طاش‌کپری‌زاده، ۱۹۷۵: ۲۰۰) و به تدریج در اکثر علوم، خصوصاً طبابت چنان مهارتی پیدا کرد که از آثار متقدمان خود بی‌نیاز گشت. دیری نگذشت که مهارت و شهرت در طبابت و التفات فراوان سلطان به قزوینی باعث شد تا طبیبان دربار نسبت به او حسادت و دشمنی بورزند، به‌طوری‌که این رشک و کینه تدریجی به جایی رسید که علیه قزوینی نزد سلطان پاپوشی ساختند و سلطان او را تا آخر حکومت خود از مقام طبابت برکنار کرد (عاشق چلبی، ۲۰۱۸: ۵۹۶؛ قتالی‌زاده، ۲۰۱۷: ۴۶۸) تا اینکه وقتی سلطان سلیم عثمانی (حک. ۹۲۶-۹۱۸ ق.) حکومت را پس از سلطان بایزید به دست آورد، قزوینی دوباره به دربار او پیوست و با سلطان مصاحبت و ارتباط نزدیکی داشت و تحت حمایت او به مراتب و مدارج والایی دست یافت (طاش‌کپری‌زاده، ۱۹۷۵: ۲۰۰).

قزوینی در دربار سلطان سلیم، هم ریاست طبیبان را بر عهده داشت و هم از ندیمان و معتمدان بسیار نزدیک سلطان بود. او به عنوان طبیب دربار، در بسیاری از نبردهای سلطان سلیم حضور داشت و بیماری قرحه سلطان را در یکی از اردوهای جنگی او معالجه کرد، سپس مکتوبی به عربی، فارسی و ترکی درباره بهبود یافتن او نوشت و آن را به قسطنطنیه فرستاد که متن آن را عاشق چلبی (۲۰۱۸: ۵۹۶) و قتالی‌زاده (۲۰۱۷: ۴۶۸) در تذکره خود نقل کرده‌اند. طبق هشت بهشت، قزوینی در سفر سلطان سلیم به مصر در سال ۹۲۴ ق. نیز حضور داشت و به درخواست سلطان شعر مولانا زیرکی را تتبع کرد.

قزوینی پس از سلطان سلیم، طبیب دربار سلطان سلیمان عثمانی (حک. ۹۷۴-۹۲۶

ق.) بود و با او مصاحبت داشت (طاش‌کبری‌زاده، ۱۹۷۵: ۲۰۰). او علاوه بر مرادوده با سلاطین و درباریان، با شاعران نیز نشست‌وبرخاست داشت، به‌طوری‌که در هشت بهشت به مصاحبت خود با درویش دهکی و مولانا شهیدی اشاره کرده‌است.

قزوینی با توجه به آثاری که از خود به جا گذاشته، هم در تألیف و ترجمه مهارت داشته‌است و هم در شرح و حاشیه‌نویسی. او دربارهٔ سه زبان فارسی، عربی و ترکی آگاهی کافی داشته و در درجهٔ اول طبیعی است که بیشترین فعالیت علمی و عملی او معطوف به طبابت و تألیف و شرح آثار طبّی بود، اما کسب و تولید دانش او منحصر به طبابت نشد، بلکه هم با تفسیر قرآن و جواهرشناسی آشنایی کاملی داشت و آثاری را در این دو زمینه تألیف کرد و هم در طرح و نقد مباحث اعتقادی-کلامی و فلسفه و منطق ماهر بود و بر آثاری در این دو حوزه شرح و حاشیه نوشت.

تسلط قزوینی بر سه زبان فارسی، ترکی و عربی و مهارت او در تذکره‌نویسی و حیوان‌شناسی باعث شد تا دو اثر را در این زمینه‌ها از ترکی و عربی به فارسی ترجمه کند که باید آنها را ترجمه-تألیف دانست، نه ترجمهٔ صرف، چراکه هم در محتوای آنها دخل و تصرف کرده و هم بخشی از مطالب این دو ترجمه از اضافات اوست.

با تورتقی کوتاه در آثار اعتقادی قزوینی درخواستیم یافت که موضوعات و محتوای آنها مبتنی بر مذهب اهل سنت است، همان‌طورکه او در هشت بهشت نیز ضمن شرح احوال مولانا حسین واعظ و ناصر خسرو، مذهب رافضیان را باطل دانسته‌است.

تاریخ فوت قزوینی دقیقاً معلوم نیست، اما طاش‌کبری‌زاده (۱۹۷۵: ۲۰۰) بر این باور است که قزوینی در زمان حکومت سلطان سلیمان، بین سال‌های ۹۷۴-۹۲۶ ق. درگذشت و عاشق چلبی (۲۰۱۸: ۵۹۷) و قتالی‌زاده (۲۰۱۷: ۴۶۹) معتقدند که او چند سال پس از مرگ سلطان سلیم (ف. ۹۲۶ ق.) فوت کرد. حدود یک قرن بعد، حاجی خلیفه (۱۹۴۱: ۲۰۸/۱، ۱۱۴۴/۲، ۱۱۴۶، ۱۳۷۱) ضمن معرفی آثار قزوینی ذیل چهار مدخل، به زمان فوت او اشاره کرده‌است:

(۱) شرح ایساغوجی، در سال ۹۶۶ ق.

(۲) حاشیهٔ شرح عقاید العصديه، در سال ۹۲۰ ق.

(۳) حاشیه شرح عقاید النسفی، در سال ۹۲۰ ق.

(۴) شرح الکافیة، در زمان حکومت سلطان سلیمان.

از میان تذکره‌نویسان و کتابشناسان فوق، تواریخی که حاجی خلیفه برای فوت قزوینی ذکر کرده، بر منابع یک قرن اخیر تأثیر بیشتری گذاشته‌است، اما تشّت آرای او باعث شده تا سال‌های مختلفی از سوی نویسندگان معاصر ثبت و ضبط گردد، به‌طوری‌که مدرّس تبریزی، گلچین معانی، صفا، انوشه، جعفری و درایتی نخستین تاریخ حاجی خلیفه، یعنی سال ۹۶۶ ق. را پذیرفته‌اند و کحاله نیز در یک مدخل دومین تاریخ حاجی خلیفه، یعنی سال ۹۲۰ ق. را ثبت کرده و در مدخلی دیگر، قزوینی را از مؤلفان قرن نهم ق. دانسته‌است.

بغدادی، زرکلی، قره‌بلوط و ثریا نیز تاریخ فوت قزوینی را بدون توجه به دیدگاه حاجی خلیفه، در سال ۹۲۸ ق. ثبت کرده‌اند و نفیسی و الحبشی تاریخ ۹۲۰ ق. حاجی خلیفه را ۹۰۲ ق. خوانده‌اند، با این تفاوت که نفیسی نه سال ۹۲۰ ق. را پذیرفته و نه سال ۹۶۶ ق. را، بلکه درگذشت قزوینی را بعد از سال ۹۲۷ ق. دانسته و الحبشی نیز علاوه بر سال ۹۰۲ ق.، در چند مدخل دیگر سال‌های ۹۶۶ و ۹۲۸ ق. را ذکر کرده‌است. صبری فانی نخستین کسی است که تاریخ فوت قزوینی را بعد از سال ۹۲۹ ق. ثبت کرده و بوسنیة نیز همان تاریخ را پذیرفته‌است، اما احسان‌اغلو در دو اثرش که دربارهٔ تألیفات علوم طبیعی و پزشکی گرد آورده، یک بار سال ۹۲۹ ق. و بار دیگر سال ۹۲۸ ق. را ذکر کرده‌است.

اکنون باید تاریخی را برای فوت قزوینی پذیرفت که هم با تاریخ تألیفات او تطابق داشته باشد و هم با مطالب معاصران او ناسازگار نباشد. آنچه واضح است اینکه قزوینی طبق ابیات پایانی هشت بهشت و ترقیمة نصیحت‌نامه (۷۶۷)، حداقل تا سال ۹۲۹ ق. زنده بوده و ترجمه و تألیف دو کتاب مذکور را به پایان برده‌است؛ بنابراین، از یک‌سو، تمام تواریخی که مربوط به قبل از سال ۹۲۹ ق. است اعم از ۹۰۲، ۹۲۰، ۹۲۷، ۹۲۸ ق. و... همگی نادرست است، همچنانکه طبق گفتهٔ معاصران قزوینی، او چند سال بعد از فوت سلطان سلیم (ف. ۹۲۶ ق.) و در عهد حکومت سلطان سلیمان (بعد از ۹۲۶ ق.)

درگذشت و تاریخ ۹۲۹ ق. برابر است با چند یا سه سال بعد از فوت سلطان سلیم و مقارن است با اوایل حکومت سلطان سلیمان؛ از دیگرسو، سال ۹۶۶ ق. نیز دور از ذهن است، چراکه این تاریخ نه چند سال، بلکه چندین یا دقیقاً ۴۰ سال بعد از فوت سلطان سلیم است.

نکته بسیار مهمی که درباره قزوینی نباید ناگفته بماند این است که نام و مشخصات او در متن اکثر تألیفاتش «محمد بن مبارک، مدعو به حکیم قزوینی» مذکور است، مانند دیباجة و شرح حال مولانا زیرکی در هشت بهشت دو نسخه اسعد افندی و فاتح و ترقیمه نسخه اسعد افندی، ترقیمه نصیحت نامه در نسخه خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی تهران (۶۷پ)، دیباجة حاشیه شرح عقاید النسفی در نسخه مجموعه ایاصوفیه (۱پ)، دیباجة حیات الانسان در نسخه کتابخانه ملی پاریس (۲ر)، دیباجة ربط السور و الآیات در نسخه خطی مجموعه ایاصوفیه (۱پ)، دیباجة جواهرنامه در سه نسخه خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی تهران، کتابخانه مدرسه عالی شهید مطهری (سپهسالار) تهران و کتابخانه ملی تهران.

با وجود این، مشخصات قزوینی در دیباجة هشت بهشت نسخه خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران طوری ثبت است که فقط بخش دوم آن با متن بقیه تألیفات او یکسان است: «شاه محمد بن حاجی مبارک شاه المتطبب کریم، ابن المبارک محمد القزوینی المدعو بحکیم».

ظاهراً عبارات بخش اول متن مذکور پرداخته کاتب نسخه است، چراکه این مشخصات متعلق به نویسنده دیگری است که کاتب او را با قزوینی مورد نظر یکی دانسته و از تلفیق مشخصات دو نویسنده مجزاً، یک نویسنده واحد بر ساخته است؛ به تعبیری، مشخصات بخش اول مربوط به محمد بن حاجی مبارک متطبب است که کتاب اثبات شیخ ابوالفتح بستی (ف. ۴۰۱ ق.) را شرح کرده و یک نسخه خطی از آن در کتابخانه وزیری یزد با شماره ۲۵۸۵/۳ (گ. ۶۹-۳۹) محفوظ است که شارح خود را در آغاز متن چنین معرفی کرده است: «... اما بعد، چنین گوید بنده مذنب، ابن حاجی مبارک، محمد المتطبب که بر خواطر خطیره...» (درایتی، ۱۳۹۱: ۱۸/۹۴۴).

خلط مشخصات این دو نویسنده در نسخه خطی مورد نظر خصوصاً ذکر کلمه «شاه» در آن، باعث شده تا منابع بعدی نیز در مشخصات قزوینی دخل و تصرف کنند، به طوری که نخست طاش کپری زاده، عاشق چلبی، قنالی زاده و حاجی خلیفه قزوینی را نه محمد، بلکه شاه محمد نامیده اند و حتی حاجی خلیفه لقب او را نه حکیم، بلکه معروف به حکیم شاه دانسته است، سپس تمام منابع بعدی حتی حکمت از آنها پیروی کرده و معتقد است که چون قزوینی طبیب دربار سلطان سلیم بوده، به حکیم شاه یا حکیم شاه معروف شده است.

اضافه شدن کلمه شاه به مشخصات قزوینی چنان تأثیری بر منابع بعدی گذاشته که بسیاری از کتابشناسان و فهرست نویسان نسخه های خطی مشخصات او را با مشخصات نویسنده فیلسوف و متکلم قرن هشتم ق.، محمد بن مبارک شاه معروف به میرک بخاری (ف. ۷۴۰ ق.) خلط کرده و بسیاری از آثار او را به قزوینی نسبت داده اند که در همین مقدمه ذیل عنوان «آثار مکتوب» به توضیح تک تک آنها پرداخته ام.

ظاهراً نخستین بار سامی برخی از آثار میرک را ذیل عنوان حکیم شاه محمد به قزوینی نسبت داده است، سپس بغدادی با خلط مشخصات قزوینی و میرک، آنها را شخصیتی واحد در نظر گرفته و قزوینی را چنین معرفی کرده است: «حکیم شاه قزوینی، محمد بن مبارک شاه بن محمد هروی رومی حنفی، مشهور به حکیم شاه قزوینی». همچنین، زرکلی لقب «شمس الدین» را به مشخصات قزوینی افزوده تا اینکه نفیسی به طرز عجیبی از قزوینی چنین نام برده است: «حکیم شاه محمد بن حاج مبارک شاه کریم بن مبارک محمد قزوینی معروف به حکیم شاه محمد».

این خلط و در هم آمیختگی باعث شده تا کحاله از قزوینی دو شخصیت مجزاً بسازد و آنها را در دو مدخل با دو این عنوان معرفی کند: (۱) محمد قزوینی، حکیم شاه (۲) محمد حکیم شاه، محمد بن مبارک قزوینی شاه هروی رومی حنفی معروف به حکیم شاه.

۱-۲) آثار مکتوب

بسیاری از مؤلفان به معرفی آثار قزوینی پرداخته‌اند که فعلاً نخستین آنها طاش کپری زاده است. بعد از او عاشق چلبی، قتالی زاده، حاجی خلیفه و بسیاری از نویسندگان دو قرن اخیر آثار قزوینی را معرفی کرده‌اند، با این تفاوت که بعضی از آنها یا فقط به تکرار مطالب مؤلفان قبل از خود اکتفا کرده‌اند، یا تعداد آثار را افزوده و کاسته‌اند، یا اطلاعات متفاوت و گاه نادرست در معرفی آثار ارائه داده و یا آثاری نویافته را معرفی کرده‌اند؛ به هر حال، تاکنون بیش از ۱۵ اثر از قزوینی شامل تألیف، شرح، حاشیه و ترجمه در منابع مختلف معرفی یا شناسایی شده که مشخصات آنها چنین است:

۱-۲-۱) آثار دارای نسخه خطی

ربط السور و الآیات که طاش کپری زاده و حاجی خلیفه با همین عنوان از آن نام برده‌اند و یک نسخه خطی از آن ضمن مجموعه ایاصوفیه در کتابخانه سلیمانیه استانبول با شماره ۳۷۵ (مورخ ۹۰۹ ق. ۱۳۵ گ.) محفوظ است.

تاریخ تألیف این اثر دقیقاً معلوم نیست، اما با توجه به اینکه متن نسخه طبق ترقیمه آن (۱۳۵ ر)، در سال ۹۰۹ ق. کتابت شده‌است، چه بسا در همان سال یا قبل از آن تألیف شده باشد. صبری فانی متن این کتاب را در سال ۱۹۹۱ م. بر اساس نسخه مذکور در قالب پایان‌نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه مارمارای استانبول تصحیح و دفاع کرده‌است. او نسخه ایاصوفیه را دستخط مؤلف دانسته‌است، اما در ترقیمه آن (۱۳۵ ر) اصلاً به این موضوع اشاره نشده‌است.

قزوینی متن ربط السطور و الآیات را زمان اقامت در مکه به زبان عربی تألیف و به سلطان بایزید عثمانی تقدیم کرده‌است. هدف او از نوشتن این کتاب آشکار کردن حسن وجه نظم موجود در مابین سوره‌های قرآن و کیفیت تناسب بین اوایل و اواخر سوره‌ها بوده‌است؛ بنابراین، محتوای کتاب را طبق تعداد سوره‌های قرآن در ۱۱۴ فصل تنظیم کرده و موارد مذکور را در هر فصل به ترتیب سوره‌های قرآن بین هر سوره و سوره بعد از آن توضیح داده‌است. او در متن کتاب خود به نام آن اشاره نکرده، اما در

صفحة عنوان آن (۱) چنین ثبت است: حورالعین فی تبیین حسن وجه نظم سور القرآن و الكتاب المبين و بغدادی نیز از آن با نام حورالعین فی ربط السور و الآيات القرآنية یاد کرده است.

حاشیه شرح عقاید النسفی که طاش کپری زاده از آن نام نبرده، اما حاجی خلیفه آن را معرفی کرده و چهار نسخه خطی از آن ضمن مجموعه های ایاصوفیه، حاجی محمود افندی، جاراالله افندی و فاتح در کتابخانه سلیمانیة استانبول به ترتیب با شماره های ۲۲۱۲ (مورخ ۹۲۰ ق. ۱۱۶ گ.)، ۱۴۱۹، ۱۱۶۲ و ۲۹۷۱ (مورخ ۹۷۲ ق. ۵۳ گ.) محفوظ است.

تاریخ تألیف این اثر دقیقاً معلوم نیست، اما با توجه به اینکه متن نسخه ایاصوفیه طبق ترقیمه آن (۱۱۵)، در سال ۹۲۰ ق. کتابت شده است، چه بسا در همان سال یا قبل از آن تألیف شده باشد. صبری فانی و قره بلوط این نسخه را دستخط مؤلف دانسته اند، اما در ترقیمه آن اصلاً به این موضوع اشاره نشده است؛ به هر حال، حاشیه قزوینی به زبان عربی است و آن را به سلطان سلیم عثمانی تقدیم کرده است.

عقاید تألیف نجم الدین ابو حفص عمر نسفی (ف. ۵۳۷ ق.) مختصری است درباره موضوعات کلام و اعتقادات اهل سنت که شرح سعدالدین مسعود تفتازانی (ف. ۷۹۱ ق.) یکی از حدود ۳۰ شرح و حاشیه بر آن است. شرح تفتازانی نیز حدود ۱۷ شرح و حاشیه دارد که حاشیه قزوینی یکی از آنهاست.

سامی حاشیه قزوینی بر شرح تفتازانی را حاشیه نسفی پنداشته و بغدادی، ثریا و الحبشی آن را شرح عقاید النسفی دانسته اند؛ در این میان، حکمت عین مطلب سامی را نقل کرده و صفا، انوشه و جعفری نیز نتوانسته اند تشخیص دهند که حاشیه قزوینی بر کدام شرح از شروح عقاید نسفی بوده است.

حاشیه علی شرح الاسباب و العلامات که طاش کپری زاده و حاجی خلیفه از آن نام نبرده اند، اما یک نسخه خطی از آن در کتابخانه موزه بغداد با شماره ۱۴۵۹ (کتابت قرن ۱۱ ق. ۲۰۶ گ.) محفوظ است.

قزوینی این اثر را در سال ۹۲۱ ق. تألیف و به سلطان سلیم عثمانی هدیه کرده که از میان کتابشناسان و فهرست‌نویسان، فقط الحبشی و احسان‌اغلو آن را معرفی کرده‌اند. *الاسباب و العلامات فی الطب* تألیف نجیب‌الدین ابوحامد محمد سمرقندی (ف. ۶۱۹ ق.) است و شرح آن نوشته نفیس بن عوض کرمانی (ف. ۸۴۲ ق.). اثر سمرقندی حدود ۸ شرح و حاشیه دارد و شرح کرمانی علاوه بر حاشیه قزوینی، دو حاشیه و شرح دیگر دارد.

جواهرنامه که طاش‌کپری‌زاده و حاجی خلیفه از آن نام نبرده‌اند، اما چهار نسخه خطی از آن معرفی شده‌است:

- کتابخانه مجلس شورای اسلامی. تهران با شماره ۹۰۲-ط، مورخ ۱۰۴۷ ق.، ۱۴۴ برگ.

- کتابخانه ملی پاریس با شماره Supplement 1069، مورخ ۱۰۸۰ ق.

- کتابخانه مدرسه عالی شهید مطهری (سپهسالار) تهران با شماره ۲۸۶۹، مورخ ۱۲۷۹ ق.، ۳۶ برگ.

- کتابخانه ملی تهران با شماره ۲۳۰۷، مورخ ۱۲۸۲ ق.، ۱۲۵ صفحه.

تاریخ تألیف این اثر دقیقاً معلوم نیست، اما قزوینی آن را بعد از تألیف به زبان فارسی، به سلطان سلیم عثمانی تقدیم کرده‌است. موضوع کتاب درباره جواهرات و سنگ‌های قیمتی و نیمه‌قیمتی است و محتوای آن مشتمل است بر دو مقدمه و دو بخش اصلی ذیل دو عنوان معدن و مخزن که هر کدام یک خاتمه نیز دارند؛ عنوان اول درباره جواهرات است و عنوان دوم درباره فلزات.

از میان کتابشناسان و فهرست‌نویسان، فقط احسان‌اغلو و درایتی این اثر قزوینی را معرفی کرده‌اند و سمانه جعفری نیز متن آن را در سال ۱۳۹۱ ش. بر اساس سه نسخه تهران در قالب رساله دکتری در دانشگاه اصفهان دفاع کرده‌است.

ترجمه فارسی مجالس النفایس که در مدخلی جداگانه به آن خواهم پرداخت.

شرح الموجز فی الطب که طاش‌کپری‌زاده از آن نام برده، اما حاجی خلیفه آن را معرفی نکرده و شش نسخه خطی از آن معرفی شده‌است:

- کتابخانه دانشگاه استانبول با شماره ۲۳۲۶، مورخ ۹۲۸ ق.، ۴۶۷ برگ.
- مجموعه‌های حاجی بشیرآغا، داماد ابراهیم پاشا و فاتح در کتابخانه سلیمانیه استانبول به ترتیب با شماره‌های ۵۰۹ (مورخ ۱۱۴۲ ق.، ۳۷۲ گ.)، ۱۲۳ و ۳۵۷۹ (۱۰۵ گ.).

- کتابخانه عمومی داماد ابراهیم پاشا در نوشهیر ترکیه با شماره ۱۶۳، ۴۸۶ برگ.
- کتابخانه دولتی برلین با شماره ۵۶۲۹.

تاریخ تألیف این اثر دقیقاً معلوم نیست، اما با توجه به اینکه نسخه دانشگاه استانبول در سال ۹۲۸ ق. کتابت شده است، چه بسا در همان سال یا قبل از آن به زبان عربی تألیف شده باشد.

الموجز فی الطب تألیف ابن نفیس (ف. ۶۸۷ ق.) یکی از بیش از ۵۰ شرح، حاشیه و خلاصه القانون فی الطب ابوعلی سینا (ف. ۴۲۸ ق.) و شرح قزوینی یکی از حدود ۲۰ شرح و حاشیه الموجز ابن نفیس است.

حاجی خلیفه غیر از الموجز فی الطب ابن نفیس اثر دیگری را با همین عنوان به ابوالنجم بن غالب نصرانی، طبیب ملک ناصر صلاح الدین یوسف (ف. ۵۹۹ ق.) نسبت داده و در ذیل هیچ‌کدام از آنها از شرح قزوینی نام نبرده است، اما معلوم نیست که چگونه صفا با ارجاع به حاجی خلیفه، شرح قزوینی را بر الموجز ابوالنجم معرفی کرده و جعفری نیز مطلب او را عیناً نقل کرده است. البته، سامی اثر قزوینی را نه شرح الموجز، بلکه با نام الموجز یاد کرده، سپس حکمت عین مطلب او را ذکر کرده و بوسنینه نام آن را شرح المجاز فی الطب ثبت کرده است.

نصیحت‌نامه که طاش‌کپری زاده از آن نام نبرده، اما حاجی خلیفه آن را معرفی کرده و دو نسخه خطی از آن معرفی شده است:

- کتابخانه مجلس شورای اسلامی تهران با شماره ۶۲۳۶، مورخ ۹۲۹ ق.، ۱۳۵ برگ.

- مجموعه شهیدعلی در کتابخانه سلیمانیه استانبول با شماره ۲۷۹۹ (مورخ ۹۲۹ ق. گ. ۱۰۹ پ- ۶۹).

تاریخ تألیف این اثر دقیقاً معلوم نیست، اما با توجه به اینکه نسخه کتابخانه مجلس طبق ترقیمه آن (۷۶۷پ)، در سال ۹۲۹ ق. کتابت شده است، چه بسا در همان سال یا قبل از آن تألیف شده باشد.

موضوع کتاب قزوینی درباره علم طبابت است و مؤلف نکات متعددی را با نثری آمیخته به نظم در فصول مختلف برای حفظ سلامتی شرح داده و آن را به سلطان سلیمان عثمانی تقدیم کرده است.

ترجمه *حياة الحيوان* که طاش کپری زاده و حاجی خلیفه از آن نام برده اند و چهار نسخه خطی از آن معرفی شده است:

- مجموعه ایاصوفیه در کتابخانه سلیمانیه استانبول با شماره ۲۹۱۴.

- کتابخانه ضیاءبیگ در سیواس ترکیه با شماره ۱۴۳.

- کتابخانه ملی پاریس با شماره Supplement Persian 333.

- کتابخانه مدرسه عالی شهید مطهری (سپهسالار) تهران با شماره ۳۲۷۰، کتابت قرن ۱۱ ق.، ۳۴۱ برگ، بدون دیباچه.

تاریخ تألیف این اثر دقیقاً معلوم نیست، اما قزوینی ترجمه فارسی خود را *حياة الانسان* (۳پ) نامیده و به سلطان سلیمان عثمانی تقدیم کرده، اما حاجی خلیفه به جای سلطان سلیمان، سلطان سلیم ذکر کرده است.

حياة الحيوان الكبرى تألیف کمال الدین محمد دمیری شافعی (ف. ۸۰۸ ق.) است که مؤلف آن را با عنوان *حياة الحيوان الصغرى* خلاصه کرده و محتوای آن درباره علم حیوان شناسی است و ترجمه قزوینی یکی از بیش از ۱۵ منتخب و ترجمه آن است. سامی زبان اثر قزوینی را ترکی پنداشته و حکمت بدون داوری بین نظر او و طاش کپری زاده که زبان آن را فارسی دانسته، مطالب متضاد هر دو را عیناً نقل کرده است؛ همچنین، مدرّس تبریزی میان باور طاش کپری زاده و سامی سر در گم مانده و پنداشته که قزوینی دو بار *حياة الحيوان* را ترجمه کرده است؛ یک بار به فارسی و بار دیگر به ترکی و گلچین معانی نیز عین مطلب او را نقل کرده است.

ظاهراً محمد روشن از چند سال پیش مشغول تصحیح این اثر قزوینی است، اما تاکنون آن را منتشر نکرده است.

اسباب الستة الضرورية که طاش کپری زاده و حاجی خلیفه از آن نام برده اند، اما یک نسخه خطی از آن ضمن مجموعه نورعثمانیه در کتابخانه سلیمانیة استانبول با شماره ۳۵۰۹ (کتابت قرن ۱۱ ق. ۶۰ گ.) محفوظ است.

تاریخ تألیف این اثر دقیقاً معلوم نیست، اما قزوینی آن را بعد از تألیف به سلطان سلیمان عثمانی هدیه داده و قره بلوط معتقد است که این اثر به منگلی گرای خان (حک. ۹۲۱-۸۸۳ ق.)، حاکم قرم یا کریمه در شمال دریای سیاه تقدیم شده است.

کتاب قزوینی درباره علم طبابت و مشتمل بر توصیه‌هایی برای حفظ سلامتی است که مؤلف محتوای آن را به زبان عربی در یک مقدمه، دو مقاله و یک خاتمه تنظیم کرده و احسان اغلو آن را کتاب فی حفظ الصحة نامیده است. غیر از احسان اغلو، صبری فانی، قره بلوط، بوسنینه و انوشه این اثر قزوینی را معرفی کرده اند.

حاشیه شرح عقاید العضدیه که طاش کپری زاده و حاجی خلیفه از آن نام برده اند و سه نسخه خطی از آن معرفی شده است:

- مجموعه‌های حاجی سلیم آغا و محمدعاصم بیگ (کوپرلو) در کتابخانه سلیمانیة استانبول با شماره‌های ۶۰۵ (۱۱۲ گ.) و ۲۲۴ (مورخ ۱۰۱۵ ق. گ. ۱۰۷-۱۷).

- کتابخانه اسکندریه مصر با شماره ۵۲۲۶.

عقاید العضدیه تألیف عضدالدین عبدالرحمان ایجی (ف. ۷۵۶ ق.) و شرح آن نوشته جلال‌الدین دوانی (ف. ۹۰۸ ق.) هر دو به زبان عربی و مختصری درباره کلام و اعتقادات مبتنی بر مذهب اهل سنت است که شرح دوانی یکی از بیش از ۲۰ شرح و حاشیه آن است، همان‌طور که حاشیه قزوینی نیز یکی از حدود ۱۵ شرح و حاشیه بر شرح دوانی است.

بغدادی و ثریا این اثر قزوینی را شرح عقاید العضدیه و مدرّس تبریزی، گلچین معانی، انوشه و جعفری آن را شرح عقاید دوانی پنداشته‌اند؛ همچنین، قره بلوط نسخه

خطی با شماره ۴۷۸ محفوظ در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی را نیز یکی از نسخه‌های حاشیه قزوینی دانسته، اما این نسخه طبق سایت کتابخانه مذکور، حاشیه حاشیه شرح تجرید، نوشته ملا عبدالله بن حسن یزدی (ف. ۹۸۱ ق.) است و در واقع، حاشیه یزدی بر حاشیه دوانی (ف. ۹۰۸ ق.) و حاشیه دوانی بر شرح علی قوشچی (ف. ۸۷۹ ق.) و شرح قوشچی بر تجرید الاعتقاد خواجه نصیر طوسی (ف. ۵۹۷ ق.) است.

۱-۲-۲) آثار فاقد نسخه خطی

شرح ایساغوجی که طاش کپری زاده و حاجی خلیفه از آن نام برده و مدرّس تبریزی و گلچین معانی آن را نه شرح ایساغوجی، بلکه ایساغوجی پنداشته‌اند. ایساغوجی تألیف اثیرالدین ابهری (ف. ۶۶۳ ق.) مختصری درباره علم منطق است که بیش از ۴۰ شرح و حاشیه دارد.

شرح الکافیه که طاش کپری زاده و حاجی خلیفه از آن نام برده و حاجی خلیفه و به تبع او، بغدادی و کحاله آن را کشف الحقایق نامیده و الحبشی اشتباهاً از آن با نام کشف الخفا یاد کرده‌است. الکافیه تألیف ابن حاجب (ف. ۶۴۶ ق.) مقدمه مختصری است درباره نحو عربی که حدود ۱۳۰ شرح و حاشیه دارد.

تفسیر قرآن که طاش کپری زاده محتوای آن را از سورة نحل تا آخر قرآن دانسته‌است و حاجی خلیفه از سورة فتح تا آخر قرآن. بعد از این اختلاف نظر، بغدادی، زرکلی و نفیسی نظر طاش کپری زاده را پذیرفته‌اند و صفاء، انوشه و جعفری عقیده حاجی خلیفه را، اما سامی، کحاله و ثریا درباره این موضوع سکوت ورزیده و فقط از آن با عنوان تفسیر مختصر و تفسیر قرآن نام برده‌اند و حکمت نیز نظر متضاد طاش کپری زاده و سامی را بدون داورى عیناً نقل کرده‌است. در این میان، مدرّس تبریزی میان باور طاش کپری زاده و حاجی خلیفه سر در گم مانده و محتوای این اثر را از سورة نحل یا فتح تا آخر قرآن دانسته و گلچین معانی نیز عین مطلب او را نقل کرده‌است.

نسخه‌ای با عنوان تفسیر مبارک‌شاه اصفهانی در دفتر کتابخانه نور عثمانیه با شماره ۴۴۴ معرفی شده که مؤلف آن در سایت ایسام (ISAM) حکیم‌شاه القزوینی، محمد بن محمد مبارک‌شاه ثبت شده است، اما با مراجعه به تصویر نسخه معلوم شد که این اثر کشف‌الاسرار و عذالابرار رشیدالدین ابوالفضل میدی است که متن آن از آغاز افتادگی دارد.

شرح مواقف که طاش‌کپری‌زاده از آن نام نبرده، اما حاجی خلیفه آن را معرفی کرده است. مواقف تألیف عضدالدین عبدالرحمان ایجی (ف. ۷۵۶ ق.) درباره کلام و اعتقادات اهل سنت است که حدود ۳۵ شرح و حاشیه دارد.

صبری فانی این اثر قزوینی را شرح علی شرح المواقف نامیده و شرح المواقف را تألیف سید شریف جرجانی (ف. ۸۱۶ ق.) دانسته است. الحبشی و بوسنینه نیز اثر مذکور را شرح الحاشیه علی شرح المواقف نامیده‌اند و الحبشی آن را با معرفی سه نسخه خطی کتابخانه‌های رامپور، بانک‌پور و ایندیا آفیس به قزوینی نسبت داده است، اما این اثر طبق فهرست دو کتابخانه بانک‌پور (۱۹۲۶: ۱۰/۴۶) و ایندیا آفیس (۱۸۷۷: ۱/۱۱۷) الحاشیه علی حاشیه میرزاهد، تألیف قاضی مبارک بن محمد دائم فاروقی گویامویی (ف. ۱۱۶۲ ق.) است که اثر دیگری با عنوان شرح سلم العلوم دارد.

حاشیه تهافت که طاش‌کپری‌زاده با همین عنوان از آن نام برده، اما حاجی خلیفه آن را نه حاشیه تهافت، بلکه تهافت نامیده است. تهافت تألیف مولی مصطفی بن یوسف مشهور (ف. ۸۹۳ ق.) به خواجه‌زاده، اثری فلسفی است و موضوع آن محاکمه میان تهافت الفلاسفه ابوحامد محمد غزالی (ف. ۵۰۵ ق.) و تهافت‌التهافت ابن رشد (ف. ۵۹۵ ق.) است که مؤلف آن را به دستور سلطان محمد فاتح عثمانی (حک. ۸۸۶-۸۵۵ ق.) در ۲۲ فصل تنظیم کرده است.

۱-۲-۳ آثار منسوب و مشکوک

رساله طَبِیه که عاشق چلبی و قنالی‌زاده از آن نام برده و معتقدند که قزوینی آن را زمان اقامت در مکه و مدینه تألیف کرد و برای سلطان بایزید عثمانی تحفه فرستاد؛ همچنین، انوشه اثری با عنوان رساله در طب به قزوینی نسبت داده و معلوم نیست که زبان آن را

بر اساس کدام نسخه خطی، فارسی دانسته است.

از این کتاب هیچ نسخه خطی شناسایی نشده و دقیقاً معلوم نیست که رساله مذکور اثر دیگری از قزوینی است یا منظور مؤلفان فوق یکی از چهار کتاب طبّی اوست؛ به هر حال، معلوم است که رساله نامبرده نه حاشیه علی شرح الاسباب و العلامات است و نه نصیحت نامه و اسباب الستة الضرورية، چراکه قزوینی اثر اول را در زمان سلطان سلیم عثمانی نوشته و به او تقدیم کرده و دو اثر بعدی را در زمان سلطان سلیمان عثمانی تألیف کرده و به او هدیه داده است، اما احتمال دارد که منظور از رساله مذکور شرح الموجز فی الطب باشد که طبق نسخه خطی کتابخانه استانبول قبل از سال ۹۲۸ ق. تألیف شده است.

نویسندگان متعددی را سراغ داریم که نام و مشخصات بعضی از آنها در درازنای تاریخ ادبیات با دیگر مؤلفان تشابه داشته و برخی از کتابشناسان و فهرست نویسان آثارشان را به یکدیگر نسبت داده اند. محمد بن مبارک ملقب به حکیم قزوینی یکی از این نویسندگان است که بسیاری از آثار محمد بن مبارک شاه مشهور به میرک بخاری (ف. ۷۴۰ ق.) را به شرح زیر به او منسوب کرده اند:

حاشیه / شرح هداية الحکمة که سامی، حکمت و قره بلوط آن را به قزوینی نسبت داده اند، اما این اثر نوشته میرک بخاری و یکی از حدود ۶۰ شرح و حاشیه بر هداية الحکمة یا الهدایة لاثیر الدین ابهری (ف. ۶۶۳ ق.) است که خود حدود پنج شرح و حاشیه دارد و یکی از نسخه های خطی کهن آن در کتابخانه فیضیه قم با شماره ۱۸۲۹ و مورخ ۷۸۶ ق. محفوظ است.

مدار الفحول فی شرح منار الاصول که بغدادی، زرکلی، قره بلوط و جعفری آن را به قزوینی نسبت داده اند، اما این اثر نیز نوشته میرک بخاری و یکی از حدود ۱۵ حاشیه و شرح بر منار الانوار حافظ الدین عبدالله نسفی (ف. ۷۱۰ ق.) است.

دایرة الوصول إلى علم الاصول که زرکلی و قره بلوط آن را به قزوینی نسبت داده اند، اما این اثر نیز نوشته میرک بخاری است و مختصری است از شرح قبلی او، مدار الفحول

فی شرح منارالاصول که بر منارالانوار حافظ‌الدین عبدالله نسفی نوشته و دو نسخه خطی آن نیز در کتابخانه مجلس شورای اسلامی تهران با شماره‌های ۱۸۷۸۸ و ۱۸۱۰۷ محفوظ است.

حاشیه علی الانوار / شرح مطالع الانوار که زرکلی و قره‌بلوط آن را به قزوینی نسبت داده‌اند، اما نام اصلی این اثر حاشیه لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار تألیف میرک بخاری است که یکی از حدود ۶۰ شرح و حاشیه بر لوامع الاسرار تألیف قطب‌الدین رازی (ف. ۷۶۶ ق.) است و اثر قطب‌الدین نیز یکی از حدود ۶۶ شرح و حاشیه بر مطالع الانوار تألیف سراج‌الدین ارموی (ف. ۶۸۲ ق.) است. یکی از نسخه‌های کهن حاشیه میرک در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی با شماره ۱۳۷۶۷ و مورخ ۸۱۴ ق. محفوظ است.

شرح حکمة العین که زرکلی و قره‌بلوط آن را به قزوینی نسبت داده‌اند، اما این اثر نیز نوشته میرک بخاری و یکی از حدود ۲۵ شرح و حاشیه بر حکمة العین تألیف کاتبی قزوینی (ف. ۶۷۵ ق.) است که یکی از نسخه‌های خطی کهن آن در کتابخانه مجلس شورای اسلامی تهران با شماره ۵۲۲۳ و مورخ ۷۵۴ ق. محفوظ است.

شرح التبصرة که الحبشی و قره‌بلوط آن را به قزوینی نسبت داده‌اند، اما این شرح نیز نوشته میرک بخاری در سال ۷۳۳ ق. است و التبصرة فی علم الهیة تألیف محمد بن احمد خرقی (ف. ۵۳۳ ق.).

شرح الملخص فی الهیة که قره‌بلوط آن را با معرفی نسخه خطی شماره ۳۴۱۱ محفوظ در ضمن مجموعه فاتح در کتابخانه سلیمانیة استانبول، به قزوینی نسبت داده، اما مؤلف این اثر در دفتر فاتح کتابخانه‌سی «مبارک‌شاه» ثبت شده و ظاهراً منظور همان میرک بخاری است. الملخص فی الهیة تألیف محمود بن محمد چغمینی (ف. ۶۱۸ ق.) است که حدود ۳۵ شرح و حاشیه دارد.

حاشیه علی الجرجانی علی شرح مختصرالمتهی که قره‌بلوط آن را به قزوینی نسبت داده و ظاهراً متن آن دوبار در سال ۱۳۹۳ ق. در قاهره منتشر شده است.

مختصر الاصول یا مختصر المتنبی تألیف ابن حاجب (ف. ۶۴۶ ق.) و حاشیه علی بن محمد جرجانی (ف. ۸۱۶ ق.) یکی از حدود ۵۵ شرح و حاشیه بر آن است. حاشیه جرجانی نیز حدود ۱۰ شرح و حاشیه دارد، اما هیچ نام و نشانی در میان آنها از قزوینی وجود ندارد.

شرح الشمسیة فی القواعد المنطقية که قره بلوط آن را با معرفی نسخه مجموعه احمد ثالث در کتابخانه موزه توبقایی سرای استانبول با شماره ۳۴۳۳ (۱۵۷ گ.)، به قزوینی نسبت داده است، اما از بین حدود ۱۰۰ حاشیه و شرح بر الشمسیة فی القواعد المنطقية تألیف کاتبی قزوینی (ف. ۶۷۵ ق.)، هیچ نام و نشانی از قزوینی وجود ندارد و احتمال دارد که این اثر نیز از میرک بخاری باشد که آن را مانند حکمة العین کاتبی قزوینی شرح کرده است.

رسالة مختصر که ثریا بدون اشاره به جزئیات و نسخه خطی آن، به قزوینی نسبت داده است و احتمال دارد که همان رسالة طبیه باشد که عاشق چلبی و قنالی زاده آن را به قزوینی منسوب کرده اند.

عجالة البیان فی شرح میزان الادب فی لسان العرب که قره بلوط آن را با معرفی چند نسخه خطی، به قزوینی نسبت داده است، اما میزان الادب فی لسان العرب تألیف عصام الدین اسفراینی (ف. ۹۵۱ ق.) و شرح آن، عجالة البیان تألیف محمد فاضل تاشکندی است که یک نسخه خطی از آن در کتابخانه گلپایگانی قم با شماره ۳۳۴ / ۲ - ۱۵۴ / ۲ و نسخه دیگری در کتابخانه مجلس شورای اسلامی تهران با شماره ۲۹۶۴ محفوظ است.

لواعل الانوار فی شرح طوالع الانوار که قره بلوط آن را با معرفی نسخه خطی مجموعه احمد ثالث در کتابخانه توبقایی سرای استانبول با شماره ۱۷۵۰، به قزوینی نسبت داده است، اما از بین حدود ۳۰ شرح و حاشیه بر طوالع الانوار من مطالع الانظار تألیف عبدالله بن عمر بیضاوی (ف. ۶۸۵ ق.)، هم هیچ نام و نشانی در میان آنها از قزوینی وجود ندارد و هم اینکه نسخه مجموعه احمد ثالث به احتمال قوی یکی از همان ۳۰ شرح و حاشیه طوالع الانوار است، چرا که این نسخه مورخ ۸۳۴ ق. است،

یعنی حدود ۹۰ سال قبل از قزوینی.

حاشیه البهجة المرضية فی شرح الالفية که درایتی با معرفی نسخه خطی مدرسه نمازی خوی با شماره ۵۷۰، به قزوینی نسبت داده است، اما آغاز و انجام آن افتادگی دارد و دقیقاً معلوم نیست که از قزوینی باشد. البته، مدرّس تبریزی نیز قبل از درایتی احتمال داده که این اثر از قزوینی است و ظاهراً درایتی از احتمال او تأثیر پذیرفته است.

الالفية یا خلاصة فی النحو تألیف ابن مالک (ف. ۶۷۲ ق.) در نحو عربی است و البهجة المرضية اثر سیوطی (ف. ۹۱۱ ق.) یکی از حدود ۱۱۰ شرح، حاشیه، منتخب و ترجمه آن است که البهجة المرضية نیز حدود ۵۰ شرح و حاشیه دارد.

برای آگاهی بیشتر درباره احوال و آثار قزوینی ← طاش کهری زاده، ۱۹۷۵: ۲۰۰؛ عاشق چلبی، ۲۰۱۸: ۵۹۵؛ قنالی زاده، ۲۰۱۷: ۴۶۷؛ حاجی خلیفه، ۱۹۴۱: ۱/ ۲۰۸، ۴۴۶، ۵۱۳، ۶۸۵، ۶۹۷، ۸۳۲، ۱۱۴۴، ۱۱۴۶، ۱۳۷۱، ۱۸۲۵، ۱۸۹۳، ۱۸۹۹، ۱۹۵۸، ۲۰۲۹، ۲۰۳۸؛ سامی، ۱۸۹۱: ۳/ ۱۹۷۰؛ بغدادی، ۱۹۵۵: ۲/ ۲۲۹؛ حکمت، ۱۳۲۳: لب؛ مدرّس تبریزی، ۱۳۷۴: ۴/ ۴۵۴؛ زرکلی، ۲۰۰۲: ۷/ ۱۷؛ نفیسی، ۱۳۴۴: ۱/ ۲۷۷؛ گلچین معانی، ۱۳۵۰: ۲/ ۱۲۰؛ صفا، ۱۳۷۰: ۵/ ۱۶۴۱؛ کحاله، ۱۹۹۳: ۳/ ۶۰۲، ۶۱۳؛ ثریا، ۱۹۹۶: ۴/ ۱۰۹۷؛ صبری فانی، ۱۹۹۱: مقدمه، ۴۰-۲۵؛ قره بلوط، ۲۰۰۱: ۳/ ۳۰۴۷؛ الحبشی، ۲۰۰۴: ۱/ ۱۶۷، ۳۵۶، ۵۲۶، ۶۸۲، ۱۱۷۹، ۱۱۹۳، ۱۳۴۵، ۱۴۳۴، ۱۹۶۹؛ بوسنینه، ۲۰۰۴: ۷/ ۱۱۲؛ قره بلوط، ۲۰۰۵: ۳/ ۱۳۱۷؛ انوشه، ۱۳۸۳: ۶/ ۴۹۸؛ احسان اغلو، ۲۰۰۶: ۱/ ۲۳؛ همان، ۲۰۰۸: ۱/ ۱۰۳؛ جعفری، ۱۳۹۱: شانزده؛ درایتی، ۱۳۹۱: ۳/ ۲۲۳، ۴۰۷، ۴۴۲، ۸۱۹، ۸۳۶، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸۸، ۱۵۸۹، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱، ۱۵۹۲، ۱۵۹۳، ۱۵۹۴، ۱۵۹۵، ۱۵۹۶، ۱۵۹۷، ۱۵۹۸، ۱۵۹۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۲، ۱۶۰۳، ۱۶۰۴، ۱۶۰۵، ۱۶۰۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۹، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۱۶۱۲، ۱۶۱۳، ۱۶۱۴، ۱۶۱۵، ۱۶۱۶، ۱۶۱۷، ۱۶۱۸، ۱۶۱۹، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳، ۱۶۲۴، ۱۶۲۵، ۱۶۲۶، ۱۶۲۷، ۱۶۲۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۰، ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴، ۱۶۳۵، ۱۶۳۶، ۱۶۳۷، ۱۶۳۸، ۱۶۳۹، ۱۶۴۰، ۱۶۴۱، ۱۶۴۲، ۱۶۴۳، ۱۶۴۴، ۱۶۴۵، ۱۶۴۶، ۱۶۴۷، ۱۶۴۸، ۱۶۴۹، ۱۶۵۰، ۱۶۵۱، ۱۶۵۲، ۱۶۵۳، ۱۶۵۴، ۱۶۵۵، ۱۶۵۶، ۱۶۵۷، ۱۶۵۸، ۱۶۵۹، ۱۶۶۰، ۱۶۶۱، ۱۶۶۲، ۱۶۶۳، ۱۶۶۴، ۱۶۶۵، ۱۶۶۶، ۱۶۶۷، ۱۶۶۸، ۱۶۶۹، ۱۶۷۰، ۱۶۷۱، ۱۶۷۲، ۱۶۷۳، ۱۶۷۴، ۱۶۷۵، ۱۶۷۶، ۱۶۷۷، ۱۶۷۸، ۱۶۷۹، ۱۶۸۰، ۱۶۸۱، ۱۶۸۲، ۱۶۸۳، ۱۶۸۴، ۱۶۸۵، ۱۶۸۶، ۱۶۸۷، ۱۶۸۸، ۱۶۸۹، ۱۶۹۰، ۱۶۹۱، ۱۶۹۲، ۱۶۹۳، ۱۶۹۴، ۱۶۹۵، ۱۶۹۶، ۱۶۹۷، ۱۶۹۸، ۱۶۹۹، ۱۷۰۰، ۱۷۰۱، ۱۷۰۲، ۱۷۰۳، ۱۷۰۴، ۱۷۰۵، ۱۷۰۶، ۱۷۰۷، ۱۷۰۸، ۱۷۰۹، ۱۷۱۰، ۱۷۱۱، ۱۷۱۲، ۱۷۱۳، ۱۷۱۴، ۱۷۱۵، ۱۷۱۶، ۱۷۱۷، ۱۷۱۸، ۱۷۱۹، ۱۷۲۰، ۱۷۲۱، ۱۷۲۲، ۱۷۲۳، ۱۷۲۴، ۱۷۲۵، ۱۷۲۶، ۱۷۲۷، ۱۷۲۸، ۱۷۲۹، ۱۷۳۰، ۱۷۳۱، ۱۷۳۲، ۱۷۳۳، ۱۷۳۴، ۱۷۳۵، ۱۷۳۶، ۱۷۳۷، ۱۷۳۸، ۱۷۳۹، ۱۷۴۰، ۱۷۴۱، ۱۷۴۲، ۱۷۴۳، ۱۷۴۴، ۱۷۴۵، ۱۷۴۶، ۱۷۴۷، ۱۷۴۸، ۱۷۴۹، ۱۷۵۰، ۱۷۵۱، ۱۷۵۲، ۱۷۵۳، ۱۷۵۴، ۱۷۵۵، ۱۷۵۶، ۱۷۵۷، ۱۷۵۸، ۱۷۵۹، ۱۷۶۰، ۱۷۶۱، ۱۷۶۲، ۱۷۶۳، ۱۷۶۴، ۱۷۶۵، ۱۷۶۶، ۱۷۶۷، ۱۷۶۸، ۱۷۶۹، ۱۷۷۰، ۱۷۷۱، ۱۷۷۲، ۱۷۷۳، ۱۷۷۴، ۱۷۷۵، ۱۷۷۶، ۱۷۷۷، ۱۷۷۸، ۱۷۷۹، ۱۷۸۰، ۱۷۸۱، ۱۷۸۲، ۱۷۸۳، ۱۷۸۴، ۱۷۸۵، ۱۷۸۶، ۱۷۸۷، ۱۷۸۸، ۱۷۸۹، ۱۷۹۰، ۱۷۹۱، ۱۷۹۲، ۱۷۹۳، ۱۷۹۴، ۱۷۹۵، ۱۷۹۶، ۱۷۹۷، ۱۷۹۸، ۱۷۹۹، ۱۸۰۰، ۱۸۰۱، ۱۸۰۲، ۱۸۰۳، ۱۸۰۴، ۱۸۰۵، ۱۸۰۶، ۱۸۰۷، ۱۸۰۸، ۱۸۰۹، ۱۸۱۰، ۱۸۱۱، ۱۸۱۲، ۱۸۱۳، ۱۸۱۴، ۱۸۱۵، ۱۸۱۶، ۱۸۱۷، ۱۸۱۸، ۱۸۱۹، ۱۸۲۰، ۱۸۲۱، ۱۸۲۲، ۱۸۲۳، ۱۸۲۴، ۱۸۲۵، ۱۸۲۶، ۱۸۲۷، ۱۸۲۸، ۱۸۲۹، ۱۸۳۰، ۱۸۳۱، ۱۸۳۲، ۱۸۳۳، ۱۸۳۴، ۱۸۳۵، ۱۸۳۶، ۱۸۳۷، ۱۸۳۸، ۱۸۳۹، ۱۸۴۰، ۱۸۴۱، ۱۸۴۲، ۱۸۴۳، ۱۸۴۴، ۱۸۴۵، ۱۸۴۶، ۱۸۴۷، ۱۸۴۸، ۱۸۴۹، ۱۸۵۰، ۱۸۵۱، ۱۸۵۲، ۱۸۵۳، ۱۸۵۴، ۱۸۵۵، ۱۸۵۶، ۱۸۵۷، ۱۸۵۸، ۱۸۵۹، ۱۸۶۰، ۱۸۶۱، ۱۸۶۲، ۱۸۶۳، ۱۸۶۴، ۱۸۶۵، ۱۸۶۶، ۱۸۶۷، ۱۸۶۸، ۱۸۶۹، ۱۸۷۰، ۱۸۷۱، ۱۸۷۲، ۱۸۷۳، ۱۸۷۴، ۱۸۷۵، ۱۸۷۶، ۱۸۷۷، ۱۸۷۸، ۱۸۷۹، ۱۸۸۰، ۱۸۸۱، ۱۸۸۲، ۱۸۸۳، ۱۸۸۴، ۱۸۸۵، ۱۸۸۶، ۱۸۸۷، ۱۸۸۸، ۱۸۸۹، ۱۸۹۰، ۱۸۹۱، ۱۸۹۲، ۱۸۹۳، ۱۸۹۴، ۱۸۹۵، ۱۸۹۶، ۱۸۹۷، ۱۸۹۸، ۱۸۹۹، ۱۹۰۰، ۱۹۰۱، ۱۹۰۲، ۱۹۰۳، ۱۹۰۴، ۱۹۰۵، ۱۹۰۶، ۱۹۰۷، ۱۹۰۸، ۱۹۰۹، ۱۹۱۰، ۱۹۱۱، ۱۹۱۲، ۱۹۱۳، ۱۹۱۴، ۱۹۱۵، ۱۹۱۶، ۱۹۱۷، ۱۹۱۸، ۱۹۱۹، ۱۹۲۰، ۱۹۲۱، ۱۹۲۲، ۱۹۲۳، ۱۹۲۴، ۱۹۲۵، ۱۹۲۶، ۱۹۲۷، ۱۹۲۸، ۱۹۲۹، ۱۹۳۰، ۱۹۳۱، ۱۹۳۲، ۱۹۳۳، ۱۹۳۴، ۱۹۳۵، ۱۹۳۶، ۱۹۳۷، ۱۹۳۸، ۱۹۳۹، ۱۹۴۰، ۱۹۴۱، ۱۹۴۲، ۱۹۴۳، ۱۹۴۴، ۱۹۴۵، ۱۹۴۶، ۱۹۴۷، ۱۹۴۸، ۱۹۴۹، ۱۹۵۰، ۱۹۵۱، ۱۹۵۲، ۱۹۵۳، ۱۹۵۴، ۱۹۵۵، ۱۹۵۶، ۱۹۵۷، ۱۹۵۸، ۱۹۵۹، ۱۹۶۰، ۱۹۶۱، ۱۹۶۲، ۱۹۶۳، ۱۹۶۴، ۱۹۶۵، ۱۹۶۶، ۱۹۶۷، ۱۹۶۸، ۱۹۶۹، ۱۹۷۰، ۱۹۷۱، ۱۹۷۲، ۱۹۷۳، ۱۹۷۴، ۱۹۷۵، ۱۹۷۶، ۱۹۷۷، ۱۹۷۸، ۱۹۷۹، ۱۹۸۰، ۱۹۸۱، ۱۹۸۲، ۱۹۸۳، ۱۹۸۴، ۱۹۸۵، ۱۹۸۶، ۱۹۸۷، ۱۹۸۸، ۱۹۸۹، ۱۹۹۰، ۱۹۹۱، ۱۹۹۲، ۱۹۹۳، ۱۹۹۴، ۱۹۹۵، ۱۹۹۶، ۱۹۹۷، ۱۹۹۸، ۱۹۹۹، ۲۰۰۰، ۲۰۰۱، ۲۰۰۲، ۲۰۰۳، ۲۰۰۴، ۲۰۰۵، ۲۰۰۶، ۲۰۰۷، ۲۰۰۸، ۲۰۰۹، ۲۰۱۰، ۲۰۱۱، ۲۰۱۲، ۲۰۱۳، ۲۰۱۴، ۲۰۱۵، ۲۰۱۶، ۲۰۱۷، ۲۰۱۸، ۲۰۱۹، ۲۰۲۰.

۲) امیر علی شیر نوایی و مجالس النقایس

در مقدمه دو تصحیح لطایف